

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

191
n. 288

211

Nr. 1

8. AASTAKÄIK. — JAANUAR 1926

„KODU“

on seitsme aasta kestel oma ümber jõudnud koguda sedavõrt suure lugejate ja tellijate ringkonna, et tema ilmumine on täiesti kindlustud ja ta ühtlasi on

kõige vanem, püsivam ja loetavam
piltidega ilustatud perekonnaleht Eestis

„KODU“

ilmub korralikult kaks korda kuus hulga piltidega päeva-sündmustest, tegelastest, rahvaelust, uuematest leidus-test jne. ning mitmekesise lugemismaterjaliga.

Tellimise hind:

Üksik Nr.	Mk.	35.—
Veerand aastas (6 nrit)	„	150.—
Pooles aastas (12 „)	„	300.—
Aastas (24 „)	„	600.—
Väljamaale veerandaastas	„	210.—

„KODU“ on eriti tellijatele kõige odavam ajakiri, milles kerge veenduda, võrreldes teiste ajakirjade tellimishinnaga.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused linnas ja maal. Üksikud Nr. Nr müügil raamatukauplustes, lehemüüjatel ja raudtee raamatukapides.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Terase t. 2. Telef. 10-78.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 1.

Jaanuar 1926.

8. aastakäik.

Sisu: Võõraste keelte küsimus algkoolis vajab revisjoni — *J. Lang*. Ligikaudne arvamine — *Cand. math. A. Krahn*. Nõudeid keskkooli õpetaja ettevalmistusele — *kk*—. Käsitöö kui õppeaine üldhariduslikus koolis — *A. Tarkpea*. Bioloogiline siht kehalises kasvatuses — *A. Kalamees*. Luksemburi kooliolud — *H. Haljaspõld*. Algkool ja keskkooli võistluseksamid — *A. Õunapuu*. Üleskutse. Karskus. Organisatsioonide teated. Nekroloogid. Seadusi, määrusi, korraldusi.

Võõraste keelte küsimus algkoolis vajab revisjoni.

J. Lang.

Av. algkoolide seaduse põhjal õpetatakse algkoolis kahte võõrast keelt. Järgnevas märkuses on öeldud, et õpilased, kelle vanemad või hoolekandjad seda soovivad, vabastatakse teise võõra keele õppimisest. Praegu on meil tegelikult esimeseks võõraks keeleks saksa keel, mille õpetamine algab 3-dal õppeaastal ja kestab kuni kursuse lõpuni. Kogusummas on esimese võõra keele õppimiseks ette nähtud 14 nädala tundi. Teise võõra keelena õpetatakse inglise keelt, mille õpetamine algab 5-dal õppeaastal. Kokku on ette nähtud kahe võõra keele õpetamiseks 6 nädalatundi.

On vist küll selge, et meil pole mingit mõtet õpetada algkoolis teist võõrast keelt. Kasutada oleva ajaga ei suudeta seda keelt niivõrt omandada, et õpilased suudaksid teda elus kasutada. Suurem osa algkooli lõpetajaist astuvad otsekohe ellu ja neile kõigile on teise võõra keele õppimiseks kulutatud energia olnud täiesti maha visatud. See on rahvamajanduslikult suur raiskamine, mida meie kuidagi enesele lubada ei tohiks. Ka keskkooli seisukohalt ei ole inglise keele õppimine alg-

koolis sugugi tarvilik. Nõrgalt ettevalmistatud õpetajate tõttu jäävad algkoolis saadud teadmised inglise keeles enamalt jaolt nii puudulikuks, et neid ei saa kuigi suurel määral arvestada. Pealegi ei õpi mitte kõik õpilased algkoolis 2 võõrast keelt. Kõigi nende asjaolude tõttu kulub keskkoolis ühtlustamiseks ja ümberõppimiseks nii palju energiat, et algkooli tööst teise võõra keele alal nii öelda puhast kasu peaaegu põrmugi üle ei jää. Küll aga oleks keskkool tänulik, kui teise võõra keele õppimiseks kulutatud energia kasutataks algkoolis emakeele ja matemaatika põhjalikumaks omandamiseks. Mis mõte õieti on kulutada jõudu inglise keele aabitsa omandamiseks, kui emakeele õigekiri ja matemaatika alged suurel hulgal algkooli lõpetajaist on väga puudulikud. Igatahes on algkooli teise võõra keele küsimus praegu seda võrt selgunud, et ei maksaks enam viivitada tema täielise likvideerimisega. Ka on tegelik elu sellega juba alguse teinud.

Raskem on seisukord algkooli esimese võõra keelega. Ka siin tuleks võtta küsimus põhjalikule kaalumisele.

Lähtudes seisukohast, et algkool moodustab meie koolikorralduses omaette terviku ja ei ole ettevalmistuseklassiks keskkoolile, tuleks võõra keele õpetamine sundusliku õppeainena algkoolist hoopis ära jätta. On selge, et tarvitada oleva 14 nädala tunniga ei suudeta algkoolis esimest võõrast keelt sedavõrt kätte õpetada, et õpilane algkoolist ellu minnes suudaks selle keele abil enese haridust täiendada. Kõik teadmised, mis kasutamist ja rakendust ei leia, ununevad ja on selle tõttu tarbetud. Ka pakub meie praegune eestikeelne kirjavara küllalt materjali algkooli lõpetajale edasiharimiseks. Sellepärast siis puht algkooli seisukohalt ei ole ka ühe võõra keele õpetamine algkoolis millegiga põhjendatud. Seda näitab meile ka teiste rahvaste koolipraktika, kus võõra keele õpetamine algkoolis üldse puudub.

Meie kui väikerahva seisukohta arvestades ei poolda mina võõra keele algkoolist hoopis ära jäämist. Kompromissseisukohana oleks minu arvates meie oludes otstarbekohane järgmine: võõrast keelt õpetatakse algkoolis ainult kahel viimasel õppeaastal (V ja VI kl.) á 5 6 tundi nädalas *neile, kes seda soovivad*. Võõra keele õpetamise alguse edasilükkamine 2 aasta võrra on väga soovitav, sest see võimaldab süveneda rohkem emakeeles, mis peab olema algõpetuse tuumaks.

Ka on koolikorralduse mõttes soovitav, et võõra keele õpetamine algaks algkooli kõrgemal astmel, mis võimaldab leida paremaid keeleõpetajaid. Mis puutub tagajärgedesse, siis ei ole kahtlust, et soovitatud kujul saavutatakse 10–12 tunni juures rohkem tagajärgi,

kui praeguse korralduse juures 14 nädalatunniga. Võidaksime kahtlemata õpilaste jõukulutuse kui ka tagajärgede poolest.

Et algkooli lõputunnistuse saamiseks võõra keele õppimine ei ole tarvilik, siis võivad kõik need, kes ei kavatse edasiõppimist keskkoolis jätkata, loobuda võõra keele õppimisest algkoolis üldse. Vabanenud aeg tuleks kasutada selleks, et anda õpetust kutses, mille alal õpilastel tuleb tegutsema hakata pärast kooli lõpetamist, näiteks põllumajandus, aiandus jne.

Lõpuks tahaksin puudutada küsimust, kas poleks võimalik algkooli kahes viimases klassis korraldada vabatahtliku õppeainena soome keele õpetamist eestkäit neile, kes ei kavatse keskkooli minna. Kui saksa keele vastu algkooli seisukohalt peaaesjalikult räägib asjaolu, et ei suudeta lühikese ajaga kuigi palju omandada, siis on soome keelega lugu hoopis teine. Paariaastasest õppimisest algkooli viimastes klassides jatkuks, et iseseisvalt soomekeelsetest raamatutest jagu saada, kuna saksa keele kohta seda ei või ütelda. Ka on meile soome kui hõimurahva keel igapidi palju lähemal kui saksa keel. Soome keele laiema hulkadesse tungimine aitaks süvendada kultuurilisi sidemeid meie ja Soome vahel, mis mõlemale vennasrahvale kasulik.

Oleks soovitav, et algkooli kavade revideerimisel keelte küsimus võetaks põhjalikule järelekaalumisele. Praegune seisukord ei rahulda kaugeltki mitte. Igatahes peaksime jõudma kord seisukohale, et on võimalik lõpetada algkooli täieline kursus võõraste keelteta

Ligikaudne arvamine.

Cand. math. A. Krahn.

Meie koolides lahendatakse ikka veel peaaesjalikult niisuguseid matemaatilisi ülesandeid, kus vastusteks on kas täisarvud või lihtsad murrud.

Põhjuseks, miks suurem osa ülesannete kogusid aina sarnaseid ülesandeid sisaldavad, on nende ülesannete kiirem

lahendamine, ja osalt ka see psühholoogiline põhjus, et õpilane teatud lõbu tunneb, leides keerulisele ülesandele lihtsa vastuse.

Niisuguste ülesannetega võivad õpilased kergesti niivõrt ära harjuda, et vastuse ainult siis õigeks peavad, kui

ta on küllalt lihtne. Jõutakse nii kaugete, et isegi hea õpilane tõmbab õigest lahendusest joone läbi ja hakkab uuesti arvutama, kui ta näeb, et mõne juure võib leida ainult ligikaudselt.

Tegelikus elus leidub aga harva ülesandeid lihtsate ja täpsete vastustega. Ainult rahaasjanduses esinevad täpsed arvud, muidu on meil aga alati tegemist suurustega, mis mõõtmise teel leitud ja sellepärast ainult ligikaudselt on määratud.

Harilikult on mõni suurus juba väga korralikult mõõdetud kui ebatäpsus saadud arvus on võimalik ainult neljandal kohal. Võime näituseks päris rahul olla, kui leidsime mõne pikkuse mõõtmisel 18,47 cm ja kantleme ainult, kas tuleb võtta neljandal kohal 7 või 8 sajandikku cm.

Samuti võime öelda, et asi on hästi kaalutud, kui on leitud 32 naela 14 solotnikku ja viga selles kaalus võib olla maksimaalselt üks solotnik; ehk kui 1456 puuda juures viga ei tõuse üle ühe puuda.

Teaduslikul otstarbel tehakse mõõtmisi suurema täpsusega. Kõige suurem täpsus, mis ühe meetrilise pikkuse mõõtmisel aparaatidega kättesaadav, on 0,0001 mm ehk 0,1⁷ m. Siin on meil 7-me kohaline täpsus ja see on ka äärmine, mis praegu kättesaadav.

Kui öelda 1 m = 0,9999999 m, siis on see matemaatiliselt ebaõige, tegelikult ei ole meil aga mingit võimalust mõõtmise teel näidata, et nende kahe suuruse vahel on olemas mingisugune vahe.

Teistsuguse liigi ligikaudseid arve saame kirjutades $\sqrt{2} \sim 1,4142$ ehk $\frac{3}{7} \sim 0,4286$.

Arvutades ligikaudsete suurustega tuleks tarvitada ligikaudse korrutamise, jagamise jne. reegleid, mis annavad vastused vähema tööga, kui harilik korrutamine, jagamine jne.

Sellest ligikaudsest arvutamisest on matemaatikaõpetajate keskel tihti juttu olnud ja mitu aastat oli ta kavades ette nähtud.

Tagajärjed on aga väga väikesed, kui neid üldse on. Tuleb see vist esiteks sellest, et lühendatud tehted ligikaud-

sete arvudega tarvitavad pikemat harjutamist, et nendest tõsine kasu oleks, ja teiseks on vanemates klassides niikuinii tarvitusel teised ligikaudsed meetodid logaritmid tabeli ja lineaali näol, mis pärast arvatakse küllaltki olevat nende tundmaõppimisest.

Meie õpetajaskonna rahustuseks võib küll öelda, et välismail, näituseks Saksamaal, on tagajärjed sel alal harilikult samasugused kui meilgi, välja arvatud mõned tehnilised õppeasutused.

Kui veel sellega leppida võib, et lühendatud tehete õppimine koolist ära jääb, siis ei saa aga mööda minna ühest teisest küsimusest, mis on seotud ebatäpsete arvude tarvitamisega ja on palja tähtsam ning mille selgitamine ka ei tarvita liigpalju aega, nimelt: kui suur on tehetes ligikaudsete suurustega *saaduse viga*?

Tarvis ainult teha mõned katsed õpilastega, kelle tähelepanu mitte järjekindlalt sellele küsimusele pole juhitud, et näha, kui puudulik ettekujutus neil on andmete ja saaduse vea olenevusest.

Kõige harilikum asi on ju, et õpilane, tarvitades viiekohalisi logaritme, võtab π väärtuse 3,14 ja annab ülesande vastuse 6-e või 7-mekohalise arvuna, mille ta saanud interpoleerimise teel.

Saaduse vea küsimust ei tohiks jätta käsitamata. Alamates klassides võiks arvuliste näidete abil seletada, kuidas mõjub mõõtmisel tehtud viga lõppsaadusele. Mõõdame näituseks mitu korda eraldi klassi pikkust, laiust ja kõrgust ja leiame iga kord korrutamise teel klassi ruumala. Siin saab igaühele selgeks, et vastuse numbritel, mis seisavad 8-dal või 9-dal kohal, ei ole mingit väärtust.

Vanemates klassides võiks küsimust seletada järgmiselt. On suurusi täpseid ja ligikaudseid, näituseks $\sqrt{2} \sim 1,414$. Vahe täpse ja ligikaudse suuruse vahel nimetatakse veaks. Täpne suurus ja viga on harilikult teadmatud. Viga võib olla positiivne või negatiivne, vastavalt, kas ligikaudne suurus on võetud suurem või väiksem täpsest. Kuigi harilikult viga on teadmatu, siiski võib nimetada mõne positiivse arvu, millest vea absoluutne väärtus on väiksem. Selle arvu võib nimetada maksimaalseks veaks.

Olgu a ligikaudne suurus, α — viga, A — täpne suurus ja α_1 — maksimaalne viga. Siis on

$$A = a + \alpha \text{ kus } |\alpha| \leq \alpha_1.$$

Viga võib siin kõikuda $-\alpha_1$ ja $+\alpha_1$ vahel ja täpne suurus $a - \alpha_1$ ja $a + \alpha_1$ vahel. Piirkond $a - \alpha_1$ kuni $a + \alpha_1$ on määramatuse piirkond.

Kui ligikaudne suurus on antud küm-nendmurruna, siis loetakse maksimaal-seks veaks pool viimase koha üksusest, kui vea suurus ei ole eraldi tähendatud.

Näituseks, kui öeldakse, et asja pik-kus on 26,74 m, siis on maksimaalne viga 0,005 m, viga on $-0,005$ m ja $+0,005$ m vahel ja täpne väärtus 26,745 ja 26,735 vahel.

Niisugune viga on kõikidel suurus-tel, mis on leitud mõõtmise teel. Mõne-sugustel teistel suurusel, nagu ratsio-naalsetel arvudel, mida irratsionaalsete asemel tarvitatakse, võib vea suuruse täpsemalt määrata.

Ülesannetes, kus andmed esinevad ligikaudsete arvudena, on lõppsaadus ka ligikaudne arv. Tähtis on otsustada, kui suur viga on võimalik leitud vastu-sel või kui võrdt vastus on täpne. Sel-leks peab muidugi kõige enne käsitama põhitheide.

Olgu antud kaks ligikaudset suurust a ja b , millele vastavad täpsed väärtu-sed A ja B , vead α ja β ja maksimaal-sed vead α_1 ja β_1 .

$$A = a + \alpha \quad |\alpha| \leq \alpha_1 \quad B = b + \beta \quad |\beta| \leq \beta_1$$

Siis on maksvad järgmised reeglid:

Summa:

ligikaudne suurus on $a + b$
täpne suurus $A + B = (a + \alpha) + (b + \beta)$
viga $(A + B) - (a + b) = \alpha + \beta$
maksimaalne viga $\alpha_1 + \beta_1$

Vahe:

ligikaudne suurus on $a - b$
täpne suurus $A - B = (a + \alpha) - (b + \beta)$
viga $(A - B) - (a - b) = \alpha - \beta$
maksimaalne viga $\alpha_1 + \beta_1$

Korrutis:

ligikaudne suurus $a \cdot b$
täpne suurus $A \cdot B = (a + \alpha)(b + \beta) =$
 $= ab + b\alpha + a\beta + \alpha\beta$
viga $A \cdot B - ab = b\alpha + a\beta + \alpha\beta \sim b\alpha + a\beta$
maksimaalne viga $|b|\alpha_1 + |a|\beta_1$

Jagatis:

ligikaudne suurus $\frac{a}{b}$
täpne suurus $\frac{A}{B} = \frac{a + \alpha}{b + \beta}$
viga $\frac{A}{B} - \frac{a}{b} = \frac{a + \alpha}{b + \beta} - \frac{a}{b} = \frac{ba - a\beta}{b(b + \beta)} \sim \frac{ba - a\beta}{b^2}$
maksimaalne viga $\frac{|b|\alpha_1 + |a|\beta_1}{b^2}$

Ülesannetest, kus neid reegleid võib tarvitada, ei tule puudus.

Lõppklassis võib näidata nende sidet differentiaal-arvutusega.

Kui õpilased need reeglid niivõrt on omandanud, et nad neid alati teadlikult tarvitavad, siis on nad teinud suure edu-sammu suuruste olenevuse arusaami-ses, s. o. ses küsimuses, mis punase niidina käib läbi kogu matemaatika õppe-kavast.

Nõudeid keskkooli õpetaja ettevalmistusele.*)

— kk —

Õpetaja — samuti keskkooli õpe-taja — üldhariduslikust ettevalmistu-sest ei oleks midagi öelda erilist: See peab olema vääriiline kultuurinimesele, s. t. peab võimaldama kaasaegsest loo-

vast kultuurist arusaamise ja sellele kaasaalamise. Jääks veel soovida, et üldharidus oleks soodsaks pinnaks edas-pidisele kutselisele tegevusele, mis seis-ab õieti vaimlise kultuuri vääriilises esitamises ja edasiandmises tulevale rahvapõlvele. Seepärast — mitte eri-

*) Avaldame kirjatöö, kuigi oleme mõnes küsimuses teisel arvamusel. Toimetus.

ala, vaid hariduselisest seisukohast — tuleks *eelistada humanitaarset üldharidust reaalsele*, eriti, kui see viimane on seotud kitsamalt väliste (füüsiliste tehniliste, äriliste) nähtustega kui inimvaimuga, nende kandjaga.

Nagu iga ettevalmistus tegeveluks nii õpetajagi oma oleneb peamiselt temale esitatavaist kutselisist nõudeist. Meie tööjaotuse õitseaial olgu oma ala igaühel täielikult omandatud. Seepärast tulekski keskkooli õpetaja ettevalmistust vaadelda üksikasjalisemalt *kutselise* ettevalmistuse seisukohalt.

Kutselt on õpetaja — ka keskkooli õpetaja — ülesanne kasvatavalt varustada võrsuvat noorsugu tegevelus vajalike teadmistega, mõistmistega ja oskustega mingisuguseist maksvaist traditsioonist või põhimõtteist ettemääratud aluseil, samust arvestusist tingitud kultuuri edasijatkamiseks.

Iga õpetaja — olgu üli- kesk- või algkooli — peab oma tegevuses arvestama — teadlikult või teadvusetult — kõige pealt maksvat ühiskondlist konjunktuuri, poliitilisi, majanduslikke, rahvuslikke jne. olukordi ja tendentse: muidu ei makseta palka. Alles selles raamis võivad esitatud saada nõudmised vastavalt ühele või teisele asjaolule, sümbooliale.

Meie sotsiaalseis tingimuses on algkooli — ütleksin meelsamini rahvakooli, sest see üksi on kättesaadav kogu rahva noorusele — õpetaja peamine ülesanne lapse võimete üldine liikvelepanemine (training of the senses, nagu inglased ütlevad) ja rakendus algeliste üldiste teadmiste andmise ja harjutuste kaudu vastavalt lihtsureliku „alama“ tegevusala tarbeile. Keskkooli õpetaja jätkab sama tööd kohandades teadmiste ja oskuste andmise õpetusesemele ja kas „keskmisest“ elukutseist määratud tarbeile või jälle ülikooli nõudeile. Kui meie oludes, kus kool on isikule eestkätt just mõnususete saavutamiseks ühiskonnas, „sadulasse pääsemiseks“, nagu iga teine äriline või riigiteenistuslik ala, keskkooli pääseb väike protsent noorsugu, siis ülikooli satub ainult „kuldne noorus“. Ülikool valmistab omi kasvandikke „kõrgemaile“, hästitasutavaile

elukutseile riiklikkude või eraettevõtete alal.

Kuid millised polekski kutselised nõuded — neid rahuldav inimene võib pretendeerida oma isiklikkude tõekspidamiste ja sümbooliate arvestusele, kui võrt need kahjuks ei tule kutsele. Isikule peab jääma teatav eneseteostuse vabadus vähemalt kutse piires: see rikastab ja tõmbab edasi kutsetki.

Keskkooli õpetaja ettevalmistusele võib järjekult esitada nõudeid kõige pealt ühiskondliku olukorra, pärast kutseala ja lõpuks töötava isiku seisukohalt.

Iga ühiskondlik korraldus — olgu kapitalistlik, sotsialistlik või mingi muu — nõuab kasvatatavate huvide kasvatajalt enese, oma traditsioonide (kui need on!) ja edaspidiste väljavaadete tingimatut tunnustamist tegelikult või isegi põhimõtteliselt. Seda nõuet peab rahuldama iga ühiskonna tegevliikme ettevalmistus, seega ka õpetajagi oma. Ühiskond ei või loovutada omi aluseid üksiku huvides ja ainult neile alusile teha pealeehitusi. Kui kõneldakse inimese miski absoluutsest väärtusest, inimesest „an sich“, siis tegelikult on mõeldav absoluutseimgi ainult ühiskonna relatiivsest lähtekohast ja tarviduse puhul võib ühiskond olematuks teha mitte ainult ükskõik kui väärtusliku an sich isiku või kogu hulga niisuguseid. Seega: *õpetaja — ka keskkooli õpetaja — ettevalmistus peab olema kohandatud maksvale [ühiskondlikule konjunktuurile ja peab seda kindlustama edaspidiseski.*

Kuid — ühiskondliku olukorra nõuded õpetaja ettevalmistusele langevad kokku tema nõuetega muude kutsete ettevalmistuse suhtes: ainult siin on need vähe intensiivsemad, pealetungivamad. Kuid ikkagi üldised. Erilisi nõudeid ettevalmistuse mõttes esitab õpetaja, resp. keskkooli õpetaja kutse.

Õpetaja kutseline ettevalmistus peab andma õpetajale võimaluse omi teadmisi ja oskusi nii rakendada, et nad võimalikult vähese õpilase ja õpetaja vastastikuse eluenergia kulutusega annaksid võimalikult viljakaid tagajärgi. Rakendatavad teadmised ja oskused peavad olema elulised, inimest ja kultuuri tõesti rikastavad. T. s. teadused

ja oskused, mis omandab õpetaja, ärgu olgu niivõrt laiad (ja tühised!) kui elulise väärtusega ja sügavad. Selleks, et omi teadmisi ja oskusi realiseerida, peab õpetaja ennakult tundma õpetatavaid, aluspinda, millel tal töötada tuleb, ja veel töömeetodit — seda, kuidas antud pinnal toimida tulemusrikkalt. Õpetaja ametile pretenderijail tuleb nõuda kutse seisukohalt — ettevalmistust: 1. *üldteaduslikku*, resp. õpetusainelist ja 2. *pedagoogilist*, kitsamas mõttes kutsealalist. Nii eelmine kui viimane omakord sisaldavad *praktilise* ja *teoreetilise* osa.

Ei näi olevat mingi olulist vahet üli-, kesk- või algkooli õpetaja vahel: üks peab oskama rohkem ühte, teine jälle teist, kuid kõik peavad olema head kasvatajad. Ühtluskool eeldab *ühtlast* õpetajaskonda. Ei kuidagi võiks leppida arusaamisega, et algkooli õpetaja võiks asuda madalamal haridusastmel ja peaks — järjelikult — olema halvem kasvataja (olgugi, et just algkooli õpetaja kätes on kogu inimsoo noorus!) kui keskkooli „ülemõpetaja“, kes omakord jällegi võiks puudulikum olla ülikooli „professorist“. On ilmne, et sarnased arusaamised noorsoo kasvatajate ülesannetest ühenduses sellelaadiliste nõuetega iga üksiku liigi ettevalmistusele osutavad kultuurivaenulist meelsust ja halbu traditsioone, mis pärit veel halvemast (ja inimkonnale õnneks!) möödunud ajajärgust. (Õigustusi halbadele asjadele ei tarvitseks otsida: teatavalt seisukohalt väljudes neid ju leidub) Kui erilist ettevalmistust vajab iga üksik eelnimetatud õpetajate liik, siis on see tingitud olult üheväärtuslisest, omaduselt aga erilisest materjalist, millega õpetajail tegemist teha ja seepärast erilist võttest, kasvatusvahendite rakendusviisest. Ja veel ehk erilistest eesmärkidest, mida taotella püüab üks või teine õpetaja õpetatavais. Töö on ühtlaselt komplitseeritud ja ühtlaselt raske igal astmel, sest inimesega on tegemist nii alg- kui kesk- ja ülikoolis. See aga on keeruline küllalt igal arenemisjärgul. *Hariduseline ja pedagoogiline ettevalmistus peab olema võrdne kõigil õpetajail, kuid eriline vastavalt ametialale alg-, kesk-*

või ülikoolis. Või tahaks keegi väita, et on tähtsam hoolitseda ülikooli „kuldse nooruse“ kui rahvakooli tulevikus kõikekandvate õpilaste vaimlise ja kehalise heakäigu eest, missugused ühte viisi vigastuvad osavuseta meistri halvast töökojas? (Sellest seisukohast ei võiks kuidagi aktsepteerida meiegi õpetajate ettevalmistust ega ka palgaseadust — et: õpetajate palgaseaduse muutmise seadus 8. II. 1923 § 2, mm 1, 2, 3). Samuti ei võiks päri olla loobumisega töö põhjalikkuse ja produktiivsuse alusel läbiviidud tööjaotusest ühelt alalt teisele siirdumisel, missugust võimalust on nõudnud mõned saksa pedagoogid riigikoolikonverentsil — Reichsschulkonferenz — 1920).

Õppeained meie keskkooli on kogunenud aegade jooksul — ja kui mõni neist olekski üleliigne ja tarbetu, siis oleme temaga, vana tuttavaga nii harjunud, et tarbetus ei tundu koormav. Ei ole kerge välja hõõruda seda, mis sügavasti sisse sööbinud inertsesse kavva. Ikka on õpetatud usuõpetust, keeli, ajalugu, matemaatikat, füüsikat, looduslugu jne., on harjutatud mõnda kunstigi. Kord võib antud piires eelistatud saada üks, kord teine aine, kuid ained ise on püsinud samadena aastast aastasse ja vanast Euroopast levinud üle kogu ilma. Keskkooli õpetajaid ettevalmistavalt asutuselt tuleks nõuda, et see eestkätt ja põhjalikult tutvustaks ametikandidaati edaspidises õpilasile edasiantava ainega. Õieti võib õpetada alles see, kes ise õppinud küllalt — tark, filosoof, nagu arvas omal ajal õieti Platon. *Keskkooli õpetajaks ettevalmistuval ei tarvitseks õppida liig paljusid aineid, iseäranis mitte neid, mis seotud pole edaspidise tegevuse ega isiklikkude arenemishuvidega, kuid seda sügavamini peab tutvuma õpetusainega, seda intümsem peab olema vahakord selle viimasega.* Tegevõpetajaist mitmedki on imestunud õpilaste (keskkooliealistegi!) alateadvuslisest, intuiitiivsest „läbinägemisest“: nad aistivad otse orgaaniliselt, paratamatult ja eksimatult potentsi, mis varjatud neile edasiantava tavalise ja programmilise vähese taga ning õpetaja intiimsus oma ainega seob lähedalt õpilasi mitte ükski õpita-

vaga, vaid ka selle esitajaga — õpetajaga. Muidugi on õpilaste harrastused veel seda pinevamad, mida elulisem õppeaine.

Sümpaatiliste ja ühtlasi väärtuslike nõuetega esineb õpetaja n. n. üldisele teaduslikule (tahaks mutatis mutandis lisada kunstilisele, tehnilisele) haridusastmele (kvalifikatsioonile) ja seega kaudsemalt ettevalmistuselegi Saksa „riigikooli konverentsil“ Dr. Louis, Berliini koolitegelane (vt. Reichsschulkonferenz 1920, lhk. 617, 27): „Meie nõuame ülikooli õpetajalt, et ta jälgiks uurimusi ja neid rikastaks, et ta ise oleks uurija. Meie ootame keskkooli õpetajalt, et ta jälgiks teaduse rännakuid. (Allakriipsutus ref!). Meie peame soovitavaks, et rahvakooli õpetaja teadusesse süveneks.“*)

Ometi: parimgi n.n. üldteaduslik ettevalmistus pole rohkem, kui hea eeldus edaspidisele. Kõik oleneb sellest, kuidas osatakse rakendada teadmisi omal kutsealal. Selleks on õpetajal tarvilik tunda kõige lähemalt — ja kõige pealt! — õpilasi kogumis ja üksikult. Teatavasti iseloomustavad (mis sest, et ainult jämedais joonis!) igat õpilasliiki, s. t. alg-, kesk- või ülikooli õpilaskonda, kindlad, erilaadilised füüsilised ja psüühilised omadused, nagu omakord samalaadi omadused eristavad jälle üksikut õpilast kogumis. Veel erineb iga kogum ja selle üksik otstarbe, milleks lähemalt iga ühte kasvatatakse. *Õpetaja — ka keskkooli õpetaja — ettevalmistus peab teda ennakult tingimata ja põhjalikult tutvustama õpilasainega selle kogumis ja individuaalses esindumises. Ja seda peamiselt psüühilisel ja neid mõjutavail aladel. Õpetaja peab saama ettevalmistuse, mis võimaldab vabalt mõista nii üksiku õpilase differentseerinud hinge kui kogu õpatatavate gruppide (klasside) hingeelu koguväljenduses — masspsüholoogiat. Peab ju õpetaja olema noorsoo hingeelu ja hingeavalduste haritud*

tundja, kes oskaks kõike märgata, jälgida, kes alati suudab ruttu ja kohapeal mõista ja arvestada — tarvilikuks kaasa- või vastumõjutuseks — nii üksiku õpilase kui õpilaskogumi eneseavaldusi. *Teoreetiline kateedripsüholoogia* on ettevalmistuses ainult üks külg. Ja veel abinõu kutses olulisena *praktilise inimesetundmise* (A. Messer'i praktische Menschenkenntnis) taotlemiseks, mis on võimalik küll väljaspool teoreetilist psüholoogiat, kuid mitte aga eemal inimeste (resp. laste) hoolsaid, teadlikke vaatlemisi, kõrvutamisi ja hingeelulisi katsetamisi (mitte laboratoorseid!).

Kuid nii õpetusaine (eriala) kui õpilasmaterjali (õpilaste-õpilase) parimgi tundmine jääb viljatumaks, realiseerimatumaks, kui õpetaja ei suuda loovalt liita ühte teisega, kui õpetaja ei oska rakendada osavasti ja otstarbekohaselt omi teadmisi. Isegi negatiivseid, allannulilisi tulemusi peab ootama, kui teadmised rakendatakse valede eesmärkide taotlemiseks. Seepärast ettevalmistatava põhjalikku tutvustamist sellega, *milleks* ja peab tööd tegema õpetajana ja *kuidas* seda tööd teha tuleb, t. s. *peab ennakult antama õpetaja ameti kandidaadile soliid kasvatusteaduslik teoreetiline ja eriti tubli praktiline ettevalmistus*. Alles see võimaldab arusaamise, viljaka töötamise ja edaspidise täienemise oma kutsealal kitsamas mõttes.

Maksvates oludes omandab üldhariduse (laiemas mõttes!) keskkooli õpetaja keskkoolis. Parem, kui see keskkool oleks humanitaargümnaasium, *veel parem, kui see oleks pedagoogiline õppeasutus*. Viimasel juhusel tulevane õpetaja liiguks algusest peale pedagoogilises õhkkonnas ja satuks aegsasti intiimi vahekorra oma edaspidise eriala peensusstega. Nii saavad ju ettevalmistuse vaimulikud, sõjaväelased, tehnikud, kunstnikud jne. On lausunud, et see võiks teha õpetaja ühekülgses, liigspetsialistiks, kuid meie tööaotuse ajajärgul poleks oma eriala sügav tundmine ja kutselised oskused sugugi nii põlata. Mitte laiust, vaid sügavust; ja seda enam, mida rohkem eelmine on saavutatav viimase arvel.

Üldteadusliku — õpetusainelise — ettevalmistuse omandab praegune kesk-

*) Wir fordern von den Hochschullehrer, dass er der Forschung folgt und sie bereichert, dass er selbst Forscher ist. Wir erwarten von den Oberlehrer, dass er dem Wandel der Wissenschaft folgt. Wir halten es für wünschenswert, dass der Volksschullehrer sich in die Wissenschaft vertieft.

kooli õpetajaskond enamikus ülikoolist, mille tähtsaimaid ülesandeid on just teadustega, teaduslike uurimismeetoditega põhjalik tutvustamine, teaduste edasiarendamine. Lehitsedes mitmete maade (Inglise, Ameerika, Prantsuse, Rootsi, Soome, Saksa, Vene ja Jaapani) keskkooli õpetajate pedagoogilisesse ettevalmistusesse puutuvaid kirjutusi, ilmnes, et pea igal pool on ülikooli juures kasvatuseduslik õppetool või vähemalt peetakse sellekohaseid eettelugemisi. Teoreetiline kasvatuseduslik ettevalmistus antakse ikkagi — mõnel pool (kavandi järele otsustades) parem, teisel halvem. Kuid praktilise, elulisema ettevalmistuse mõttes asutakse üldiselt (peale Soome, Ameerika, vahest ehk veel Rootsi ja Saksa) seisukohal: docendo discimus. Miks ei maksa sama ütleme arsti, inseneri j. t. kutsele ettevalmistuse kohta? Töö õpetab ju igat tegijat. Ja ühte viisi hästi. Kuid materjali arvel, mis enamal jaol kordadel kallim on tööst enesest. Teadmised ja oskused on kasvatus-töös, mis pigemini kunst kui teadus, kaks eriasja; suhe nende vahel oleneb rakendusoskusest tegevtoos. Kes hästi teab, ei oska veel omi teadmisi viljakalt edasi anda, nagu parimgi kunsti-teoreetik ei oska luua kenu maale või

luuletusi. Õnneks ei ole teoretiseerivaid rätsepaid ega kingseppi — tööpuudus on praktiseerivailgi —, kuid siiski valitakse meistrit hoolega. S. o. kui asi puutub palituriidesse või saapanahka, kuid lapsi võib usaldada julgesti kellele tahte Isegi neile, kes ei tunne teoreetiliseltki oma eriala — kasvatust. Meie õpetajaist omandab suurem osa — kui mitte kõik! — oma tegeliku eelhariduse õpilaste arvel. Kuid edaspidi *tuleks nõuda* ettevalmistavalt asutuselt *võimalikult täielikku õpetaja ametile pretendeerijate praktilist ettevalmistamist*. Iga osav pedagoogiline võte kergendab kümnete õpilaste vaeva nii mitmel korral, kui mitu korda iga saamatu ja vildak samm seda raskendab, pidurdades arenemiskäiku.

Lõpuks tagasihoidlikke nõudeid õpetaja isiku seisukohast tema ettevalmistusele. Ühiskond ja kutse peavad loovutama mõndagi õpetaja isiku väärtuse alalhoidmiseks ja edasiarendamiseks, millel on kindel *õigus kilbistuda iga suguste ühiskondlikkude või kutseeliste moonutavate ettevalmistus - süsteemide vastu vaimu (mitte äri!) superioriteedi, inimlise kultuuri, tulevate paremate aegade ja kõrgema inimsoo nimel*.

Käsitöö kui õppeaine üldhariduslikus koolis.*)

A. Tarkpea.

Käsitöö on võrdlemisi uus õppeaine, eriti meie koolis, sellepärast on arusaadav, et tema kohta koolitegelaste seas tulevad avalikuks arusaamatused ja eksiarvamised. Ühed ei saa üldse aru käsitöö õpetamise tarvidusest, veel vähem tema pedagoogilisest tähtsusest. Teised nõuavad, et käsitöö tunnijd valmistaksid ette eriteadlasi, annaksid õpilasele oskusi, millega nad elus võiksid leiba teenida. Kolmandad tähendavad, et käsitöö tunde on ainult selleks vaja, et õpilasi vabal ajal ulakusest ära hoida, mispärast ei ole tähtis talvel — terve

õppeaasta vältel — õpilastele käsitööd õpetada: „on nad ju niigi töö juures, õpivad oma ülesandeid“.

Trammi ootel kohtasin kord Tallinna linnaisa. Tema küsimusele — kuhu ruttan? — vastasin, et lähen „töökursustele“, et tarvis noortes kasvatada huvi ja armastust töö vastu. Selle peale tähendas auväärt härra, et õpetajad on ju kõik suured idealistid. Keda võib tööga huvitada! Kelles töövastu armastust kasvatada! Ainult nälga ja kepp on mis inimese tööle panevad.

Niisugused on siis meil arvamised ja arusaamised koolikäsitöö tähtsusest noorsoo kasvatamises. Mis peaks siin

* Kirjatükis käsiteldakse peaaesjalikult meeskäsitööd.

tegema, et sarnased eksiarvamised kaoksid? Ühel — kahel käib selle küsimuse selgitamine üle jõu.

Siin on vaja, et terve käsitööõpetajate kogu küll praktilise tööga, küll kirjanduse abil koolikäsitöö vastaseid valgustaks ja võidaks.

Huvitav on, mis üks meie kodumaa koolikäsitöö uurija ja tundja arvab koolikäsitööst.

Ta ütleb: kasvatusliku käsitöö sisseadmine koolidesse on saanud ka meil kõige põlevamaks päevaküsimuseks kooli- ja hariduselus. Meie omad huvid, meie hea käekäigu kindlustamine, meie riikliku iseseisvuse arenemine ja püsivus nõuavad seda, mida edendada ja rahuldada ei saa ainult ühekülgse mõistuse harimisega. Inimesed, kellele kallis on meie noorsoo kasvatus ja edasijõudmine, on noorte tuleviku pärast mures: hellitatud inimesed, kehaliselt laisad, lõbu- ja toredusehimulised, eriti linnades, annavad noortele halba eeskujutööd kodus ja väljaspool kodu, nii et need pahed paratamata lastele edasi antakse ja seda juba maast-madalast. Suurelt osalt on meie lapsed linnades kehalise töö kõlblisest mõjust ilma jäänud, sest kui palju on neid, kes lapseas õppida on võinud kindla kava järele loovat tööd kõige tema harivate mõjudega? Loova töö harivate mõjud on aga: harjumus oma tähelepanu koondada, jõudu pingutada, harjumus püsivusele ja sitkusele, asjast kinni haaramisele, harjumus võimastundega ja loova töö lõbuga. Kõigist nendest harjumustest on suurim osa linna lapsi ilma jäetud; on selle vastu harjutatud sagedasti vedelema ja igasugu kehalist tööd põlgama. Suurim osa lapsi mõistavad asju ainult rikkuda ja ära visata, et raha eest jälle uusi osta, ilma et nad enesele aru annaksid, millest ja kuidas midagi tehakse, ilma et nad teaksid, missugust vaeva ja jõukulu iga asja valmistamine nõuab. Ei näe lapsed vanematelt eeskujutööd, ei õpi nad ka ise asjasse ja nähtustesse igakülgsest ja tõsiselt süvenema. Nii kasvavad ülesse pealiskaudsed, hoolimatud ja hooletumad inimesed, enesele koormaks, ühiskonnale ristiks ja nuhtluseks. Sarnase kasvatusviisi kõrvaldamisele kaasa aitama on kohustatud

iga riigi kodanik. Noorsoole on viimasel aastakümnetel küll sporti soovitud, et selle kaudu tõsta noorsoo kehalist tublidust. Seda nähtust tuleb kõigiti kiita ja heaks pidada, aga sport on ja jääb ikkagi ainult mänguks — lõbu asjaks tööaja vahelduseks, kuna otsekohene kehaline töö ka sport on, kuid rohkem kasutoov. Inimene ei ole ainult mõtleja, arusaaja olevus, vaid palju suuremal määral tegija ja töötaja, tahte jõuga varustatud olevus. Eriti lapseas on tegutsemise ja loomise tung palju suurem kui mõtlemisvõime. Lapsed teevad palju, mõtlevad vähe. Seda teadis vana kool väga hästi, aga jättis selle laste tegutsemisevõime tungi kasutamata. Tahtejõu, iseloomu ja kehalise jõu arendamise jättis vana kool tahaplaanile. Pea rõhk pandi ikka laste mõtlemisvõime arendamisele, mille järeldusena saavutati mõistuse üleliigne koormamine ja väsitamine, mille juures välisorganid ja nendega ühenduses olevad närvid keskkohad jäeti tööta. Sellega ongi seletatav nähtus, et lapsed koolis niimoodi õppides aegamööda jäävad tuimaks, kaotavad õppimishimu. Uue aja kool tahab seda väärnähtust kõrvaldada ja kaotada. Kasvatuslikul käsitööl on selles domineeriv tähtsus. Kui kasvatusliku koolikäsitöö küsimusele kohati ükskõiksel, kohati isegi arusaamatusega vastu tullakse, siis on põhjused selles, et meil seda küsimust on liig vähe seltskonnale selgitatud. Kui mõnes kohas vaadatakse kehalise töö, kui kõrvalisema asja peale, mõnel pool isegi halvaks panevalt ja põlgusega, siis on see meie pika orjaaja mõju, mis kehalise töö vastikuks tegi, selle alamate orjade tööks määrates.

Ainult viimaste 50—60 a. vältusel on käsitöö õpetus, kui inimese kehalise, nii ka hingelise olevuse arendaja, ikka rohkem ja rohkem poolehoidjaid ja harrastajaid leidnud nii hästi kõigis Euroopa kui ka Ameerika kultuurriikides. Tolle ajani kandis ta koolides peaaegu puht juhustlik laadi: oli tarvis võimaldada õpilastele suusõnaliste ainete vahelduseks ühel ehk teisel näol kehalist tegutsemist ja selleks leiti kõige kohasem olevat käsitöö. Nüüd aga tekivad käsitöö õpetamises

kindlad, läbimõeldud süsteemid, mis selle aine kasvatustlikku mõju mitmetpidi süvendavad. Etteotsa selles asjas asusid *Soome, Rootsi ja Taanima*, kus koolikäsitöö — „sloid“ rajati täiesti pedagoogilisele alusele ja sellega võitis ta endale kindla koha koolis.

Tõsiseks koolikäsitöö isaks, sõna otsekoheses mõttes, peab küll nimetama *Soome* kooli uuendajat *Uno Zigneust*. Tema nõudis esimesena, et Pestalozzi ja Fröbeli poolt lasteaeades tarvituks võetud käsitöö õpetamine süstemaatiliselt jatkaks ka järgnevas alg- ja keskkooli õppekavas, kus ta „väga kasulikuks ja tähtsaks kasvatustlikuks õppeaineks võiks olla, kasvatades õpilastes austustunnet kehalise töö ja töötajate vastu ning kergendades võitlust töö ja kapitali vahel.“ Ta seadis käsitöö õpetuse orgaanilisse ühendusse terve kooli õppekavaga soome algkoolis, seadis ta tegelikult ühe väärilise astmele teiste üldhariduslike õppeainetega. Ja nii püsib ta soome koolis väärilisel kohal tänapäevani.

Rootsis, kus esimesena *Palmgren* oma koolis Stockholmis käsitöö õpetust juba 1875 a. algas, sai tähtsamaks koolikäsitöö harrastajaks, allikaks ja kesk-kohaks Nääsi seminar, mis 1874 a. saadik kindla kava järele koolikäsitöö õpetajaid ette valmistab, kui selleks eriti määratud ja sisseseatud õppeasutus. Tema direktori *Otto Salomoni* peab austama, kui suurimat koolikäsitöö edendajat terves maailmas. *Otto Salomoni* lagemata energia ja kavakindla tegevuse arvele peab panema, et praegusel ajal kõigis kultuurriikide koolides õpetatakse käsitööd, kui tähtsat kasvatustlikku õppeainet. Nääsi seminarist valgusid esimesed teoreetiliselt ja praktiliselt ettevalmistatud pedagoogilise käsitöö õpetajad iga ilma kaare poole laiali, sest osa võtsid ja võtavad praegugi veel seminari kursustest nii oma, kui ka võõramaalased. Niisuguseks koolikäsitöö õpetajate ettevalmistuskohaks on Nääsi seminar jäänud tänapäevani. Terve aasta otsa, 1882 a. alates, korraldatakse seal lühikeseajalisi koolikäsitöö kursusi, nii hästi mees- kui ka naisõpilastele. Kuni 1900 a. oli kursuste

õpetajate üldarv üle 3000 inimese. 1923 a. tõusis see arv juba 10.000 peale.

Nääsi seminaris õpetatakse meeskäsitöödest peaaesjalikult puu- ja metalltöid, kui kooli tarvidustele kõige kohasemaid käsitöö harusid. Koolikäsitöö peale ei vaadata Rootsis mitte kui tehnilise hariduse saamise, vaid kui üldharidusliku ja kasvatustliku abinõu peale. Tema peaesmärgiks ja ülesandeks on arendada inimest kehaliselt ja vaimliselt, vähendada ühes võimlemisega halba mõju, mille all õpilased teoreetilistel tundidel pinkides istudes kannatavad.

Taanis algas käsitöö õpetamine koolides juba möödunud aastasaja algusel, kus ta aga esmalt niisama juhuslist laadi kandis, kui teistes maadeski. Iseäranis laialdaseks ja kindlasüsteemiliseks muutus ta aga 80 aastates samal aastasajal, kui asja etteotsa asus praegu veel elutsev kuulus koolikäsitöö juht ja edendaja, taani kasvatustliku käsitöö süsteemi looja *Axel Mikelsen*. Teda võib Taanis selleks nimetada, milleks Rootsis *Otto Salomoni*. Mõlematel on kapitaalised teened koolikäsitöö edendamises mitte üksnes kodumaal, vaid terves haritud maailmas.

Axel Mikelsen asutas 1885 a. Kopenhaagenis kooli, kus mõnede muude õppeainete kõrval peaaesjalikult õpetas lastele käsitööd, kui nende keha ja vaimu harmooniliselt arendajat ainet. Ka täiskasvanuid võttis ta kursustele, et nendest ette valmistada koolikäsitöö õpetajaid. Selle järele asutati „Taani Koolikäsitöö Selts“, mis palju kaasa aitas selles, et nüüd igas taani üldhariduslikus koolis ka käsitööd, kui tähtsat ja teiste ainetega täiesti üheväärilist õppeainet, õpetatakse. Peatööharuks on igal pool *puutöö*, millest vabatahtlikult, aga väga hoolsalt osa võtavad ka tütarlapsed. Sellega kõrva, aga vähemal määral, käsitatakse juba *metalli*.

Peaiseäralduseks taani koolikäsitöö õpetamise juures rootsi omaga võrreldes on see, et siin klassi süsteemi tarvatakse, mille juures terve klass teeb ühte ja sedasama tööd, kuna Rootsis rohkem individuaalsele arenemisele rõhku pannakse ja sellepärast ka igal ühel õpilasel peaaegu ise töö käes on. Nii ühes kui ka teises koolis on aga

peanõudmiseks, et tööd oleksid tehtud puhtalt ja korralikult.

Viiks pikale, kui ka lühidalt tahaks kirjeldada koolikäsitöö arenemist ja iseäraldusi Norras, Saksamaal, Schveitsis, Prantsusmaal, Belgias jne. Üli-tähtsaks arvan aga juure lisada inglise pedagoogide arvamised ja korraldused koolikäsitöö kohta Kannan ette inglise kasvatusdepartamendi ringkirja keskkoolide käsitöö üle.

1915 a. mai kuu numbris „The school world“ leidub toimetuse juhtkiri „Käsitöö keskkoolis“, mis sisaldab väljavõtteid inglise kasvatusdepartamendi (Board of Education) viimasest tolle-aegsest ringkirjast nr. 831 ja nende arvustuse. Meile on praegusel silmapilgul iseäranis huvitavad ja tähtsad need ametlikult avaldatud inglise pedagoogide vaated, korraldused ja arvamised.

Ringkiri on järgmine:

„Departament arvab, et kõik poeg-lapsed mõne aja vältusel keskkoolis õppides peavad läbi töötama süstemaatilise käsitöö kursuse; see peab regulaarselt kestma vähemalt kuni 14 a. vanaduseni, mitmes keskkoolis aga väga kasulikult ka kuni 16 aastani. Kõigis koolides peab õpilastele olema võimaldatud jätkata vabatahtlikult käsitöö õppust kuni kursuse lõpuni; mõnele õpilasele võib ta ka peaõppeaineks teha.

Töökojad. Hästi sisseseatud ja kõige-ga otstarbekohaselt varustatud töökojad (klassid) on tingimata tarvilised. Peaaegu iga suurem tuba on selleks kõlbulik, mida enam aga tööruum oma sisseseade poolest päris töötoa laadi on seda parem. Kõik varustus peab olema võimalikult lihtne. Tööpingid peavad olema tugevad ja mitmes kõrguses. Peab olema käi, veekraan ja ahjukene liimi ja tinutus-vasarate soendamiseks. Peavad olema ka sisseseaded metalltööde tarvis. Igal juhtumisel peab olema tööklassis väikene raamatukogu tööõpetuse käsiraamatuid.

Töökursus. a) *Algkoolid.* Õpilaste tarvis, kes alla 12 a. vanad, peab olema tööde valik suur; harilikult on ta väike ja kehv. — Harjutused peavad olema lihtsad, aga mitmekesised. Nad muutuvad kasutuks, kui nad on väga süs-

temaatilised, sest laste töö huvi kaob varsti, kui tööd on väga ühetaoliselt korduvad. Peab igali püüdma õpilastes isetegevust äratada tööde valiku juures, õpetaja peab aga seda tööd juhtima ja valvama selle üle, et õpilased ei võtaks ette ülejõu käivat tööd ja iga algatud töö ka lõpule viiksid, selle juures ka võimalikult täiusega ja puhtalt. Kuni noormeheeni peab iga poisilaps omandama oskuse kõige üldtarvilisemate tööriistadega ümberkäimises, eriti puusepa omadega.

b) *Keskkooli aeg.* Peab olema väljatöötatud teatud kursused, mida 12—14—16 aastastele õpilastele võiks läbitöötamiseks pakkuda, mitte vähem kui 2 tundi nädalas.

Puu olgu peamaterjal selles vanaduses; teda ei tule aga küllaldaseks lugeda, vaid peab käsitusele võtma ka metalltöid. *Töökursus peab põhjenema süstemaatilisel töövõtete järjestusel.* Põhiseaduseks olgu, et iga töö, iga uue asja valmistamise juures tuleks ära võita uued raskused, näituseks: uue tööriista tarvitamine, uus võte, ehk vana võtte teisend. Igale tööle eeldugu kindlad seletused tööriistade tarvitamise, või materjalide omaduste üle. Iga uue võtte üle antagu selged ja kindlad juhatused, mida tegelikult vaja õpilaste ees demonstreerida. Tarvis tähelepanu juhtida mitte üksnes töö õigete võtete ja meetodite peale, vaid ka tema headuse ja puhtuse peale. Alati on tarvis teatud määral nõuda töö juures täpsust, mis vastaks materjali väärtusele ja õpilaste ettevalmistusele. Õpilase täienemisel ja oskuste arenemisel tarvis nõuda kord-korralt ikka paremat tööd ja asjade väljatöötust, sellejuures arvesse võttes ka aega, mille vältusel õpilane on tööd teinud, tööd õppinud, töös ennast harjutanud. Töö algusel aga ei ole tarvi väga nõuda töö juures pedantsert täpsust.

Puutöö kursuse olgu läbi töötatud lihtsamad ühendusviisid (tapid), mida laudurid tarvitavad, keerulised ja väljatöötamiseks rasked ei ole kohased, need jäägu käsitamata. Asjad, mida õpilastele valmistamiseks antakse, peavad vastama õpilaste ümbruskonnale ja eluliste tarvidustele. Neis koolides, kus

tööõpetus kestab ainult kaks aastat, olgu tema lõpulik ja vastaku õpilase praktilistele tarvidustele. Puisse, kes tööõppuse juures iseäralist edu üles näitavad, peab igati virgutama täielikumale tööõppusele. Seal, kus tööõppus kestab kolm aastat, tarvis käsile võtta süstemaatiline metalltööde kursus. Teda võib alustada plekktöödega, kuna rauatöö jääks pärastpoole. Kasulik on teda alata plekiga ja ornamentidega vitraaust; vähem tähelepanu tuleb pöörda tagumisele ja venitustöödele. Kui on võimalik sisse seada ääs, siis võib ka ette võtta kergemaid tagumistöid. Kus on aga võimalik metalltöödeks eraruumi kasutada, seal on vaja läbi võtta täielisem metalltööde kursus. Kruvide valmistamine, aukude puurimine ja needimine olgu läbi võetud juba alguses. Lihtsamad sepatööd: venitus, tuupimine, kokkukeetmine on kasulikud ja huvitavad 15—16 aastastele õpilastele. Ka siin on tarvis püüda äratada õpilastes leidlikkust töös. *Kolmanda aasta kursuses* on kasulik eriti väljamõeldud harjutuste asemel anda õpilastele valmistamiseks mitmesuguseid õppevahendeid.

Edasi seletatakse *masinate tarvitamisest ja tööriistade korrashoidmisest*.

„Käsitöö peaulesandeks on käsitööstööriistade tarvitamisega tutvuda. Laialdane masinate ja mitmesuguste mehaaniliste ahinõude tarvitamine ei ole soovitatav. Võiks tarvitada ainult kõige lihtsamaid ja harilikke abinõusid.

Kõige õppeaja välusel on tarvis nõuda, et õpilased ise oma tööriistad teritaksid ja korras hoiaksid.

Joonestus peab olema ühenduses käsitööga puu ja metalli alal, ja õpilasi peab juhutama joonestusi valmistama maštaabiga ja töötama nende järel. Lihtsama töö juures olgu joonestus lihtsam, keerulisema ja puhtama töö tarvis — täielikum.

Käsitöö tunnid. Käsitöö õpetust vamenal astmel ei ole tarvis korraldada, kui eriõppeainet, vaid tarvis teda siduda teiste õppeainetega: loodusteadusega, matemaatikaga, geograafiaga ja kunstiga. Tööklassis peab õpilane võima teostada mitmesuguseid konstruktiivseid väljamõeldusi, mis talle teiste õppeai-

nete uurimine ehk kodune elu ette toovad. Harilikul õpilasel on konstrueerimise huvid, uudishimu, tarvis ainult teda sellel toetada ja ta võib väga palju selles edeneda, kuigi ta täiesti üks, iseseisvalt töötoas töötab.

Sellega lõpeb ringkirja ametlik osa. Edasi vaidleb „School Worldi“ toimetaja viimases osas ettetoodud väitele vastu, et käsitöö tunnid ei pea olema täiesti eraldatud teistest õppeainetest. „Mitte käsitöö,“ ütleb ta, „ei tarvitse sidet otsida õppeainetega, vaid hoopis vastupidi. *Ideaalne käsitöökursus on kombineeritud loodusasjade omadustega tutvumisest ja kunstist ühes võimlemisharjutustega*. Temas on põhjalikult seotud mõtlemisvõime ja tegutsemine, sest mõtlemise tarviduse nõuab, kutsub välja töö. Matemaatika õppuse juures meie laboratooriumides, on teaduslike järelduste ja faktide kindlustus kunstlik“. Nii inglise pedagoogide mõtted.

Mis oleks siia veel juure lisada, et kasvatusliku käsitöö tarvidust, tema põhijooni ja õpetegevuslikku ulatust meiega üldhariduslikus koolis selgitada? Siin on juba kaunis põhjalikult ja üksikasjaliselt tähendatud kõik, mida õpetada ja kuidas õpetada. Meil jääb ainult otsusele jõuda, kas ühineme inglase arvamisega, kas tunnistame kõik seda, mis ettekantud ringkirjas ära tähendatud, omaks, või heidame kõrvale ja hakkame uusi teid otsima. Isiklikult arvan, et meie peame tunnistama selle ringkirja omaks ja võtma omale juhtnööriks, sest temas on peaaegu kõik öeldud, mille ülepea kasvatuslik käsitöö põhjeneb. Selsamal alusel ja neissamus piires töötavad ka rootsi, taani, norra jne. koolid. Sama aluspõhi on koolikäsitöö õpetusel ka Põhja Ameerika Ühisriikides, nagu see hiljuti siin viibinud auväärt haridustegelase mister Orri seletusest selgus.

Mida aga ülemal ette kantud ringkirjas mitte ei ole ja mille peale taani koolides eriti suurt rõhku käsitöö õpetamise juures pannakse, on see, et käsitöö juures peavad õpilased tingimata olema õigetes hügieenilistes seisakutes.

Selle kohta on Axel Mikelsenil kokku seatud ja tarvitusel terve kogu seinatabeleid niihästi õigete, kui ka

ebaõigete seisakute pildistustega. On ju teada, et töö inimest mitte üksi ei kosuta ja karasta kehaliselt, vaid teda sagedasti vigastab, kurnab ja enneaegu haudagi saadab. Süüdi on selles, kas üle jõu tööga koormamine, valevõtted, või kauemkestev loomuvastane seisak ja töötamisviis.

Peale selle ei ole selles ringkirjas sõnagi öeldud käsitöö õpetajast. Pedagoogilise käsitöö põhinõude järele peab kooli käsitöö õpetaja tingimata olema pedagoog, avara ettevalmistusega niihästi praktiliselt kui teoreetiliselt. Kui palju aga mõnes kohas just selle nõudmise vastu ei eksita! Üks meie kasvatusliku käsitöö tundja, kes eriti põhjalikumalt soome kooliolusid on uurinud, teadustas kord soome õpetajate kurtmisest, et seal käsitöö õpetus koolides kolmkümmend aastat käsitööliste, ka mitte igakord *meistrite* käes on olnud, kes mingit pedagoogilist ettevalmistust selleks ei olnud omandanud ja selle tõttu oma peale võetud tähtsat kasvatuslikku ülesannet ka täiesti vildakalt — eba-pedagoogiliselt täitnud. Võib olla on see küsimus Inglismaal nii põhjalikult juba lahendatud, et on saanud endast-moistetavaks.

Kolmas küsimus, mida puudutamata ei saa jätta, on see, kuidas on lugu pedagoogilise käsitöö õpetamisega tütarlastele. On ju teada, et Soomes, Rootsis, Taanis ja teistes põhjamaa riikides ka tütarlapsed koolis suure huvi ja hoolega puu ja isegi metalltööd teevad ja õpivad.

Sellele küsimusele leiame vastuse pedag. käsitöö uurija ja harrastaja J. Karelli raamatus: „О преподавании ручного труда въ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ“ 1916 a. väljaandes kus autor leiab, et tütarlapsed samasugust käsitööd teha võivad kui poisidki.

Seda oletust tõendab ta näitega tegelikust elust: „Petrogradi kubermangu semstvo õpetajate kooli naisosakonnas juba seitsmes aasta (on öeldud 1916 a.) kõrvuti poistega teevad käsitööd ka naisõppijad keskkoolide keskmiste ja vanemate klasside vanaduses.“ Teises raamatus: „Педагогическій ручной трудъ по Датской системѣ“ lhk. XVIII, ütleb ta: „Oma lõppsihiks seab Taani

Koolikäsitöö Selts käsitöö sundusliku õpetamise *mõlemast soost õpilastele* nii alamates, kui kõrgemates koolides.“ Tunnen, et nüüd kõik naiskäsitöö õpetajad ühest suust mulle tahaksid vastu rääkida. Aga asi ei ole sugugi nii halb ja kardetav. Ei taha ju sellega keegi naiskäsitöö tähtsust tütarlaste suhtes eitada ega alandada. Isiklikult tunnistan ja rõhutan, et iga tütarlaps hoolega õpiks ära kõik tarvilised naiskäsitöö võtted, sest neid on neil järgnevas elus tingimata tarvis oma enda ja kodu kaunistamiseks. Aga on omegi midagi, mis ei luba keelduda tütarlastele õpetamast ka harilikku pedagoogilist käsitööd. See on see, et pedagoogilise käsitöö (ручной трудъ — sloja) juures ei püüta mitte nii palju oskusi õpetada, kuivõrt arendada sellega õpilast kõikkülgselt, harmooniliselt keha ja vaimu. Naiskäsitöö, või näputöö võib ühes oskuste õpetamisega arendada küll õpilase ilutunnet ja maitset; võib kasvatada mõtlemis- ja loomisvõimet, püsivust, võib äratada teatud viisil huvi ja armastust töö vastu, aga tema halvaks ehk nõrgaks küljeks on see, et õpilased ka siin peavad laudade taga vaikselt istuma, sagedasti küürutama, nagu igal harilikul teoreetilisel tunnil ja peenikesi nõelapisteid silmitsema.

Naiskäsitöö juures ei ole seda vaba ja mitmekesisist liikumisvõimalust ja töötamist püsti jalal, mis on pedagoogilise käsitöö üheks tähtsamaks paremuks. See vaba ja otstarbekohaselt mitmekesine liikumine ja tegutsemine tööpingi juures, kus pääsevad vabale väljendusele õpilase loovad jõud, mis kammitsaid ei kannata; siis need mitmekesised tööriistad, töö võtted, töö reaalne produktiivsus, need on mis teevad pedagoogilise käsitöö puu, metall jne. alal ka naisõpilastele huvitavaks ja kasulikuks. Olen aastat kolm selle küsimuse lahendamiseks praktilisi katseid teinud ja tagajärjed on olnud täiesti rahuldavad, kui mitte rohkem.

Meil muidugi kõiki neid pedagoogilisi väärtusi ei tunta, ehk arvatakse sellega tahetavat naiskäsitöö koolist välja tõrjuda või tema tähtsust vähendada. Ei või teda ammugi ka „luku-

seks" lugeda, vaid ainult kasulikuks kasvatuslikuks vahendiks, mis mõlemast soost õpilastele ühevõrra tarvilik. Kui seda mõtet olen püüdnud meie haridustegelaste juhtide ees selgitada ja kaitsta, siis olen kuulnud sagedasti tähendatavat, et see ei vasta naisõpilaste elukutsele ja egas nemad lauduriteks ennast ette valmistada ja sellega endale leiba ei hakka teenima. Aga küsime: kas hakkavad siis poisid, kes seda ainet õpivad, lauduriteks või lukkseppadeks? Või hakkavad naisõpilased tulevikus kõik võimlemise ja *plastikaga* leiba teenima? On ju praegusel ajal peaaegu igal pool naisõppeasutustes *plastika* õpetamisel.

Pikemalt selle üle kõnelda ei maksaks, aga seda peaks tingimata juure lisama, et sunduslikuks pedagoogilist käsitööd naisõpilastele teha küll veel ei maksaks; küll aga peaks teda võimaldatama kõigile, kes sellest vabatahtlikult soovivad osa võtta.

Enne kui lõpetada, arvan kohaseks lühidalt kokku võtta ja ära tähendada, mis kasu on siis kasvatuslikust käsitööst, et teda õige käsituse juures üli tähtsaks õppeaineks peab arvama ja kõigis, nii alg- kui ka keskkoolides, laialdaselt tarvitusele võtma.

Kasu on järgmine:

- I. Füsioloogiline: 1) Liikumised arendavad lihakseid.
- 2) Töö korraldab vere ringvoolu.
- 3) Töö juures on hingamine täielikum kui muidu.
- 4) Töö edendab seedimist, äratab söögiisu.
- 5) Töö arendab ja harjutab välis-meeli: nägemist, lihastunnet, kompamist.
- 6) Tööle järgneb karastav, rahulik uni.
- II. Psüholoogiline: 1) Lihaksed töötavad ainult närvide juhatusel, nii areneb siis töö juures ka mõistus.

2) Töö kindlustab, karastab tahtejõudu, ettevõtlikkust.

3) Töö ülendab, lahutab rõhutud meeleolu.

III. Majanduslik: 1) Käsitöö õpetab oskusi, mis võimaldavad praktilises elus tarvilisi asju valmistada ja sellega ainelisi sissetulekuid suurendab ja väljaminekuid vähendab.

IV. Sotsiaalne: 1) Käsitöö lähendab õpilasi alamatele klassidele, rahva kihtidele, kes kehalise tööga on sunnitud omale igapäevast leiba teenima.

2) Töö õpetab noorsugu tööd ja töötajaid armastama ja austama, ning igasugusest, ka kõige mustemast, aga ausast tööst lugu pidama.

V. Kasvatuslik: 1) Töö teeb inimese vooruslikuks, 2) arendab temas ausust, 3) kindlustab tahtejõudu, ettevõtlikkust, 4) julgustab eluraskustest ülesaamises ja 5) pakub kõige puhtamat kõlblist lõbu.

Siit järgnevad teesid:

1) Kasvatuslikul käsitööl kui õppeainel peab kindel ja vääriline koht olema meie üldhariduslikus alg- kui ka keskkoolis.

2) Algkooli käsitöö kava peab olema mitmekesine ja rikkalik niihästi materjaliilt kui vormilt.

3) Keskkooli kavas on ruumi ajannappuse ja nende pedagoogiliste ning praktiliste väärtuste poolest ainult puu- ja metalltöödel.

4) Ülemalnimetatud töödest võimaldagem vabatahtlikult osavõtmist ka naisõpilastele teatud vanaduses.

5) Käsitöö õpetamise edukuse tõstmiseks on vaja sisse seada õieti organiseeritud ja küllaldaselt varustatud käsitööklassid.

6) Käsitööõpetajad, eriti keskkoolides, olgu kutseharidusega, nagu teiste ainete õpetajadki

7) Käsitöö kirjanduse ja õppevahendite soetamiseks vaja nõutada riiklikku toetust.

Bioloogiline siht kehalises kasvatuses.

A. Kalamees.

Meie orienteerumine kehalises kasvatuses on seni olnud füsioloogiline. On tõstetud enamjagu esiplaanile kehalise kasvatuses füsioloogiline tähtsus, sest teatavate katsete varal on kehaliste harj. heategev mõju saanud käegakatsutatavaks. Ei saa enam eitada kehaliste harj. soodustavat mõju keha ainetevahetuse, südametöö, hingamise, närvikava, lihaste peale ega samuti nende mõju psüühilistele avaldustele. Need on juba kindlaks tehtud faktid. Sportlises tegevusel tõuseb tugevalt keha ainetevahetus, paljunevad südamelöögid, tiheneb hingamine hapniku juuretoomiseks, närvikava harjutusel reguleerub lihaste ja keha koordinatsioon, tugevnevad lihased ja nende tegevusjõud. Üldse, tõuseb füsioloogiline soodsus terves organismis ja ühes sellega ka elavus vaimlises töös.

See vaatepunkt on ainult individuaalne. Ta rahuldab meid ainult üksiku isiku suhtes. Temas ei ole vaadeldud, mis kasu on sellest üksiku isiku mõjutamisest spordi läbi kogu rahvale, raassile. Kas suudab üksiku isiku füsioloogiline mõjutamine tuua kogu raassi kehalises füsioloogias mingisuguse muudatuse, kas kasu või tagajärjetuse? Ligemalt öeldud, kas suudab kehaline kasvatus üht raassi bioloogiliselt mõjutada, kas suudab üksiku isiku kehaline arenemine edendada positiivselt kogu rahva kehalist arenemist järeltuleva soo suhtes?

See on see praegusaja kehalise kasvatuses lõppmõiste. Ja see on ka loomulik. Mis kasu oleks meile ainult teadmistest, et kehaline kasvatus edendab üksiku isiku füsioloogilist olemist? Inimene kaob ilmast ja kui meil poleks teadmist ja kindlust, et tema tööst kehalise arenemise suhtes järeltulevale soole mingi kasu oli, siis muutub meie seisukord küll troostituks. Teadmine, oma rahvast bioloogiliselt aidata võivat muudab töö rõõmsaks ja kergemaks.

Sellega on sport saanud bioloogiliseks faktoriks. Kitsamalt on siin mõeldud just seda mõju, mis ta avaldab ini-

mese sisemise organismi ümbervormimisele, sugurakukestele, ehk laiemalt võttes -- mis tingib sporti vaatlema kui normaalset ja tervet eluvormi avaldust.

Bioloogid pole ka veel kõik ise ühisele jaatavale seisukohale jõudnud. Enamjagu jaatavad aga sporti kui positiivset tegurit raassi, tõu edendamiseks. Nendest oleks nimetada E. Nägeli, W. Rout, H. Buchner, A. Bier, J. Kaup, E. Matthias, Heuppe j. t.

Küsimuse raskuspunkt seisab selles, kas suudab sport üksikute individuumide sugurakukestele sarnaseid positiivseid jälgi jätta, et see mõjutamine saab päritavaks. Sellega peab ka järeltulev sugu tulema elujõulisem, tervem, kui olib vanemad.

Füsioloogilistest põhimõtetest on meile teada, et kehalised harjutused vere- ja ainetevahetuse, sellega kogu rakulisele ainetevahetusele positiivset mõju avaldada suudavad, miks ei või see mõju siis sugurakukestele samasugune olla! Mispärast ei või küsimust positiivselt otsustada, kuna vastuoksa alkohol ja passiivsus keha suhtes ning veel palju teisi faktore mõjuvad organismile negatiivselt. Kui võib organismi negatiivselt mõjutada, miks siis mitte ka positiivselt?!

Asja füsioloogiline külg näitab meile, et keha kasv ja tema proportsioonid on kehaliste harjutustega mõjutatavad! See on väline efekt. On väline efekt olemas, siis ei saa puududa ka sisemine! See on loogiline järeldus sellest ja seda tõendavad ka füsioloogilised katsed.

Tähendab, jääb ainult järele ühineda vaatega ja tõsioluga, et rakukene on bioloogiliselt mõjutatav ja et see mõju avaldub järeltulevale soole.

Seda tõsiasi võib siin ka arvudega kinnitada. Neid fakte on meil küll sel alal veel vähe, kuna see teadus on alles arenemisjärgus, noor, puuduvad mõõtmised ja kogemused laiemal alusel. Kuid prof. Kaup toob arvud, millest näha, et taanlaste keskmine pikkus on 1880 aastate ümber olnud 167,8 cm,

kuna 1909/10 a. see pikkus oli 269,5 cm — vahe 1,7 cm 30 aasta jooksul; norralased on näidanud samuti 1880 a. ümber 168,9 cm pikkust, 1904/5 a. aga 170,5 cm — vahe 1,6 cm. Millega on seletatav see raassi pikkuse suuremine? Ei saa teist seletust olla, kui bioloogiline, et tugev isiku mõjutamine on andnud parema järelo. On ju norralased sportija rahvas, samuti on taanlaste seas võimlemine ja kehaline kasvatus kuulsuses.

Prof. Kaup ütleb veel: „ühte raassi kuuluvate elujõulikkust tõstetakse kehaliste harjutuste läbi, mis läbi edeneb mitte ainult isiklik teguvõimsus, vaid kogu tõe oma. Uusi rakukesi ei sünnitata, ainult olemasolevaid sugurakukesi mõjutatakse kvantitatiivselt. Kui mitte ühe, siis kindlasti visa töö järele mitme sugupõlve jooksul“.

Kehaliste harjutuste bioloogiline mõju pole nii suur, kui sellel puuduvad välised kaasatöötavad faktorid. Kehaliste harjutuste ülesanne on väliselt juhtida inimest terve ja normaalse eluviisi juure. Lähemalt öeldud, kehaliste harjutuste väljendamisel räägivad kaasa vastava isiku kehaehitas, tema eluavaldu ja arenemisjärk, pärivus, isiklik-, sotsiaalne ja tervishoid, noorsooteadus, rahvasühologia, antropoloogia jne. Kasvatuse peavad kõik need teadusharud korraga, üksteisega seotult noore kasvava individuumi peale mõju avaldama;

igal õpetajal peab pilk kehalisse kasvatusse olema, sest ilma selleta ei mõista meie enam kogu kasvatus. Kui õpetaja noore inimese selles vaimus kasvatab, et see aru saab, et ta vastutav on oma esiisade ja järeltuleva sotsiaalselt, siis oskab ta ka oma keha eest ses mõttes hoolt kanda.

Kooli kehalise kasvatus laiale alusele seadmine, bioloogiliselt laiale alusele, sportharude — kergejõustiku, suusatamise, ujumise jne. jne. kooli sissevõtmine — sest need loomulikud sportlised tegevused annavad kõige soodsamaid äritusi organismi rakukeste positiivseks arenemiseks — on meie eesti uuendatud kooli ülesanne. Lapsi spordi abil normaalsuse ja terve elu piires kasvata, nendes puhtuse tunnet, keha tundmaõppimist jne. arendada, sest nendeta pole sport mõeldav ja sellega viia eesti noorsugu generatsiooni tugevdamise tähtsuse arusaamisele, on üks kooli ülesanne. Tervishoid ja moraal on kehalise kasvatusiga üks mõiste, ühine ülesanne, nad kuuluvad siia hulka. Nad on üksteisega seotud, nad täiendavad üksteist kasvatuslikus töös ja sellepärast peaksime jätma püüde, doktrinäärses ja lapsele mõistmatas suusõnalisel õpetusel kõlblust ja tervishoiureegleid pähe tuupimast, nagu seda ikka meil veel tehakse. Me peame ligemalt lapse arenemiseõudeid silmas pidama ja selle järele talitama.

Luksemburi kooliolud.

H. Haljaspöld.

(Meie kaastööliselt Belgias).

„Mir wele bleitwen wat mer sinn“.

Luksemburi kirjanikkude
Dicks'i ja Lentz'i ausamba
sõnad Luksemburi linnas.

Luksemburi suurhertsogkond, mis oma 2586 ruutkilomeetrilise pindala ja 260 000 elanikuga moodustab ühe Euroopa vähemaist maist, on eriti huvitav selle poolest, et tema rahvus jaguneb kahe suurrahva (sakslaste ja prantslaste) kildudeks. Prantsuse keelt kõnelejate

arv on küll võrdlemisi väike, kuid siiski on prantsuse keelel siin riigikeele õigused; saksa enamuse kõneleb omavahel mingisugust dialekti, pigemini saksa-prantsuse keele segu, kuid ametlikus asjaajamises valitseb prantsuse keele kõrval puhas saksa keel. Siin-seal figureerib ka trükituna luksemburi murre, ja rahvushümnid lauldakse vaid murdes. Näiteks nimetab end ka Antwerpenis asuv üliõpilassühing, ametlikult „Letzebuenger Stodenten Antverben“.

Sellest sissejuhatusest, kus mainitud on Luksemburi kaks riigikeelt, on arusaadav, et ka koolikorralduses maksavad need kaks keelt. Ja luksemburglane, tundes oma kolme naabermaa keelt, tunneb end täiesti kodus olevat Prantsusemaal, Belgias ja Saksamaal, liiati veel põhjusel, et Luksemburi kui väike-riik kogu oma haritud rahvapoegi ametisse võtta ei jõua.

Luksemburi on üks koolirohkematest maadest Euroopas, ja kooliaeg on siin võrdlemisi pikk. Kuid kõigi nende suurte kulude peale vaatamata, mis kooliskäimine vanematelt nõuab, ei suuda see riik neid kulusid oma maal tasa teenida lasta. Selle põhjuseks on, nagu öeldud, maa väiksus.

Luksemburi riigi pealinn on samanimeline: *tõelik Luksemburg* (70.000 elanikku), suurendatud Luksemburg (eeslinnadega) 46.000 elanikku. Et umbkaudseltki selgitada kooliohtrust Luksemburis, mainin, et selles linnas on 17 algkooli (siin primäärkooliks nimetatud); peale selle leidub siin 2 üleprimäärkooli, mille iseloomu ja ülesandeid ma allpool pikemalt seletan. Teistest tähtsamatest linnadest, kus koolide arv relatiivselt sama tihe, olgu mainitud: suurim tööstuslinn *Ech* (20.000 elanikku) ja vähemad tööstuslinnad: *Düdlingen*, *Rümlingen*, *Differdingen* jne. (mille elanikkudearv kõigub 10.—14.000 vahel). Ravilana on tähtis ajalooost tuntud *Echternach*, kus leidub muu seas ka püha Willibrodus'e haud.

Luksemburis maksab kooliskäimise sundus, ja seda palju ägedamal kujul, kui see meil Eestis maksma pandud: ta kestab 6—14 eluaastani, seega terveni 8 õppeaastat. Kooliskäimise sundusega ühenduses on vist enesestki mõistetav, et algkool on maksuta. Kes oma hariduse primäärkooliga lõpetab, peab siin viibima 8 aastat, kes aga keskkoolis edasi kavatseb õppida, võib astuda 12-aastasena ja pärast 6. õppeaasta lõppu keskkooli ettevalmistusklassi (*septima, préparatoire*), et kuni küpsustunnistuseni veel 7 aastat tööd teha.

Üleprimäärkool tähendab pärast 8-aastast sunduslikku algkooli kahte lisa-aastat. Tema ülesandeks on õpilasi

ette valmistada õpetajate seminari astumiseks („normaalkooli“); sinna püüavad aga ka klassilise ja reaalgümnaasiumi lõpetajad, need aga otsekohe 4. õppeaastasse. Kuna aga õpetajateseminari kursus on 4-aastane, siis tähendab see primäärkooli lõpetajatele veel 4 aastat tööd, kuna gümnaasiumide abiturientid ühe aastaga sama kutse omandavad olles aga mõlemad 14 a. õppinud).

Keskkooli on Luksemburis järgmiselt: klassilised ja reaalgümnaasiumid Luksemburis, Diekirch'is ja Echternach'is; Luksemburis ja Ech'is n. n. ülemreaalkoolid, mille prantsusekeelne nimetus aga paremini iseloomustab nende jagunemist ja ülesandeid: *École industrielle et commerciale*; Luksemburi linnas on kaks n. n. normaalkooli, s. o. õpetajateseminari (üks meestele, teine naistele) ning üks katoliku vaimulik seminar; peale selle leidub selles linnas käsitöökool (*école des artisans*), mille rasked tingimused ehk huvi tohiksid äratada: nimelt viibib õpilane (pärast 8-aast. sundusliku algkooli lõpetamist) 3 aastat alamosakonnas, mille järele ta tööjuhataja astme pärib ja teatud praktilise vilumuse peab omandama, et siis ülemosakonnas veel kolm aastat õppida, et *diplomeeritud tehniku* tiitli vääriliseks tõusta; Ech'is leidub mäetööstuskool, mille ülesandeks on tööjuhatajate ettevalmistamine, ja eriti suure tähtsuse on omandanud n. n. *instituut Metz*, mille asutajaks on tähtsaim Luksemburi tööstusühing „Arbed“; viimases asutuses omandavad oma hariduse elektrotehnikud ja valukodade meistrid; põllutöö eriteadlaste ettevalmistamine on usaldatud *Ettelbrück*'is asuva põllutöökooli kätte. Tütarlaste jaoks on keskkooli palju vähem, ainult 2—3; lütseum Luksemburis ja n. n. St. Sophie samas linnas; viimane on Luksemburis ainuke kool, mille ülevalpidajaks pole riik, vaid vaimulik seisus. Kuid siiaagi ulatab loomulikult riiklik järelevalve. Kunstikooli on vaid üks: konservatoorium, mille ülesandeks aga on Brüsseli konservatooriumi vastu ette valmistada. Huvitav on ehk sel puhul ära märkida, et kõik konservatooriumi professorid on belglased, ja et nad kõrvalametis osa võtavad Luksemburi sõjaväe-orkestrist. Sellega ollagi

Luksemburi sõjaväe orkester üks parematest maailmas (dirigent praegu: belglane Mertens).

Kuna nii väikeses riigis, nagu Luksemburi, esialgul võimata on ülikooli avada, võõrsil õppimine aga suuri kulusid sünnitab, on Luksemburi riik kuue fakulteedi 1. kursuse avanud (õigus-, mõtte-, keele-, loodus-, arvu- ja arstiteadus) ja ka oma töö resultaatide kohta kolme naabermaa ülikoolidega kokkuleppele jõudnud. See aasta vastab täielikult 1. aastale naabermaade ülikoolides ja töö võetaksegi seal täielikult arvesse. Kaubandus- ja tehnikatüüpilane peab aga juba 1. kooliaastal väljamaale minema.

Väljamaal ülikooli lõpetanud tuleb noor haritlane kodumaale (kui ta siin leiba mõtleb teenima hakata) ja peab siin valitsuse poolt iga aasta jaoks eriti nimetatud komisjoni ees vastava katse sooritama (kaubandus- ja tehnikateadlased on sellest vabad). See katse ei tarvitse vaid ülikoolis õpituid aineid sisaldada, pigemini eksamineeritakse ainetes, mis kohaliku tähtsusega. Ja kuna nõuded siin palju avaramad, *annetab valitsus* eksami-teinutele litsentsiaadi tiitli asemel, millega nad ülikoolist lahkunud, *doktoriasime*. Kui nüüd noorel doktoril püsivust jätkub, väiksel peale hakates ja iga paari aasta järele uusi kutselisi eksame sooritades, ära oodata, kuni kord avaneb võimalus kindlasse ametisse pääseda, siis on ta elu lõpuni hästi kindlustatud, sest kuigi haritlaste üleproduktioon selles väikeses riigis ülisuur, on ikkagi ka iga kindlapalgalise ametniku seisukord kaunikesti hea ja avar. Kuid selleks on vaja püsivust, ja teiseks, mis veelgi tähtsam: *vaba kohta*. Kuid kõigest sellest, eriti õpetajate kohta, hiljem pikemalt. Halvem on lugu siin praktiseeriva *vaba* haritluse kohta, või ka eraametitesse astunud haritlastega, näit. kaubandusteadlased. Palk, millega noor kaubandusteaduse litsentsiaat oma kodumaal esialgu võib arvestada, on 300 belgia franki, s. o. umbes 5000 eesti marka.

Neist palgaoludest järgnebki, et luksemburglane võimalikult väljamaale katsub pääseda, resp. jääda. Kuna Saksa-

maal ta on samade õiguste osaline, mis maksavad sakslaste kohta, katsub Prantsusmaa end neist kutsumatutest võistlejatest sellega vabastada, et ta neile vaatamata oma ülikooli diplomoi peale praktiseerimisluba ei anna. Nüüd olla küll Prantsusmaaga konventsioon sõlmitud, et luksemburglane pärast teatud ekstraeksami *advokaadina* Prantsusmaal leiba tohib teenida. Belgia, kellega Luksemburi suurhertsogkond 1922 aastast saadik majandusunioonis (isegi ühine raha) — seda muidugi ei keela, nõuab aga erilist autorisatsiooni.

Õpetajate olukorda Luksemburis tohiks küllaldaselt valgustada järgmised andmed:

On õpilane õpetajateseminari (14 kooliaastaga) lõpetanud, siis tunnustatakse ta 4 järgu õpetajaks ja saab *ajulise* diplomoi; 2 aastat hiljem võib ta ilmuda kutseeksamile, mille sooritamine võimaldab 3 järgu õpetaja astme; veel kaks aastat praksist ja studiumi, ja ta tunnustatakse teise järgu õpetajaks, ning jällegi 2 aastat hiljem on ta 1. järgu õpetaja algkoolis. Primäärkooli *inspektoriks* võib olla vaid 1. järgu õpetaja või ka mõni professor (s. o. keskkooli-õpetaja); esimene peab aga veel sellekohase eksami tegema. Palga järele on inspektor umbes professori väärioline: 17.000 — 20.000 belgia franki aastas. Veel maksab nõue, et õpetajaks *linnadesse* pääseb vaid õpetaja, kes on *vähemalt 2. järgust*. Ülemprimäärkoolis õpetavad vaid 1. järgu õpetajad.

Kuigi koole ja sellega õpetajakohti on palju, on ka õpetajate alal üleproduktiooni märgata. Kuulutab kas *linnapea* või *inspektor* ametlikus lehes, et seal ja seal külas on õpetajakoht vakantne, siis ilmub tavaliselt oma 20—30 kandidaati. Neist *valib inspektor* 3 parimat (s. o. kes suurima eduga on sooritanud oma senised eksamid) ja esitab need linna- või vallavolikogule, kes siis oma *definiitvise* otsuse teeb. Muidugi etendab ka siin poliitika oma teatava osa. On inspektor kodanlane, siis ta ta loomulikult oma vaate kohase kandidaadid, ja võimalikult sotsiaalistlik volikogu püüab siis kõige „punasema“ peale neist kolmest peatama jääda.

Sama, mis üleval öeldud algkooli-õpetajate kohta, maksab umbkaudu ka keskkooli-õpetajate (professorite) suhtes:

On noormees omandanud valitsuskomisjoni ees oma *doktoriatme* ja kavatseb nüüd asuda koolipõllule, siis määratakse ta stashiäärina (*stagiaire*) kuhugi keskkooli (palk 400—600 franki kuus); stashiääri ülesandeks on koolilapsi kella $\frac{1}{2}$ 6—7²⁰-ni õhtul ühises ruumis õpetada ja järgmiseks päevaks ette valmistada. Peale selle peab ta hommikupoolikuti kooliõues ja koridorides korra järele valvama. Et end aga oma tulevasele kutsele ette valmistada, võib ta üksikuid professoreid pealtkuulamas käia ja nende loal isegi nende eest tunde anda, et tegelikult oma tuleviku-tööga harjuda. Olnud *kaks aastat* stashiäär, võib ta ilmuda eksamile, et oma tegelikust töösavusest pilti anda. Siis nimetatakse ta *repetiitoriks*, ja ta on sellega ajutisest õpetajast tõusnud *alaliseks*. Ning ka ta palgaolud on tuntavalt paranenud: ta saab oma 15.000.— b. franki aastas. Mõni aeg hiljem nimetatakse ta siis professoriks (3. järgu). Aastatega paisub ta palk (3. järgu professor 17.000.—; 1. järgu professor 22.000.— (maksimum). Ning teenistusest lahkudes (40 aastase teenistus järele) võib ta nagu iga teine riigiametnik Luksemburis arvestada $\frac{2}{3}$ pensiooni. Tõuseb ta aga direktoriks, siis on ta palk 27.000 franki aastas. Ka on professor ja üldse alaline õpetaja kaunis vaba oma koha valikul, kuna aga stashiäär ja 4. järgu primäärkooli-õpetaja valitsuse või koolide-inspektori poolt lihtsalt oma kohale komandeeritakse.

Kuna meilgi kord usuõpetuse küsimus suuri laineid on löönud, mainin ma ka Luksemburi vastavaid olusid:

Kool on siin „konfessionaalne“, meie ütleksime: usuõpetusega, kuid fakultatiivselt. Kuna Luksemburis inimene täisealiseks tunnustatakse vaid alates 21. eluaastast, on loomulik, et siin vanemad peavad esinema teadaandega, kas nad soovivad, et nende lapsele ka usuõpetust jagatakse või mitte. Usuõpetuse andjaks on tavaliselt kohalik preester või seda toimetab mõni õpetaja, kui preestril selleks mingisugusel põh-

jusel aeg puudub. Sel puhul maksetakse õpetajale usuõpetuse tundide eest riigi poolt eritasu.

See kord maksab aga alles 1919 aastast saadik, sest siis kukutati liberaalide ja sotsialistide blokk ning mõjule pääsesid katoliiklased. Tolle ajani 1921 a. saadik ei tohtinud ükski õpetaja usuõpetust anda ja preester ei tohtinud oma jalga üle kooli läve tõsta. Oli siis lapsi või vanemaid, kes usuõpetust nõudsid, siis oli see võimalik vaid kirikus või mõnes teises kirikule kuuluvas ruumis ja väljaspool kooliaega. Praeguse korra lõi katoliiklaste absoluutne enamus 1919 a. parlamendis (kammer). Tänavused valimised, mis sündisid 1922 a. katoliiklaste poolt loodud Belgia-Luksemburi majandusuniooni halbade tagajärgede tähe all ning mis eriti mäetööliste ja raudteelaste seas suurt pahameelt oli äratanud, tõstsid jällegi võimalike vabameelset erakonnad, kuigi katoliiklik erakond parlamendis on iseenesest kõige suurem (22 kohta 47-st). Ja tõenäolik on, et need pahempoolsed erakonnad nüüd jällegi katoliiklaste poolt loodud 1919 aasta usuõpetusvabaduse seaduse üle parda heidavad.

Lõpuks tahaksin ma veel mainida Luksemburis valitsevat õpilaste töö tulemuste hindamise süsteemi, mis on õige keeruline meie hea-rahuloldav-nõrga kõrval. Algkoolis on punktide arv 60, keskkoolis 54. Õpetaja otsustab töö üldist muljet, sisu, vigu jne. silmas pidades, millise arvu punkte ta selle töö eest võiks anda, siis arvab ta iga suurema vea eest 3 punkti maha ja vähema vea puhul ainult ühe. Keskkoolis olenevad siis järgmistest lõpp-punktidest järgmised numbrid: 50—54 (1 väga hea); 40—49 (2. hea); 27—39 (3. rahuloldav); 18—26 (4. nõrk); 9—17 (5. halb); 0—8 (6. äärmiselt halb). Ja isegi see jaotus pole lõpulik, sest iga selle kuue numbriga juure võib kuuluda veel ütetus, kas on väga hea „nõrgem“ või äärmiselt halb „halvem“. Ja rahuloldav 27-29 punktini tähendab üleminekueksamil (4. ja 3. keskkooli-õppeaasta vahel) isegi seda, et õpilane teise klassi edasi ei pääse, s. o. tal on „nõrga“ maik.

Algkool ja keskkooli võistluseksamid.

A. Õunapuu.

Kevadel, kui muu koolitöö lõppenud, algavad n. n. võistluseksamid keskkoolidesse sisseastujatele. Emakeele alalt seisavad nad harilikult selles, et võetakse kustki kirjatööst pala — enamalt üksikud keerulised „lõkslused“ — ja dikteeritakse ning võrreldakse kirjutatu raamatu tekstiga ja lahkuminekul märgitakse vigadena — teist võimalust ei lubata igakord, kuigi see võiks tulla kõne alla (näit. koma, punkti ja semikooloni juures); teiseks antakse teem lapse elust — enamalt anti ümberjutustamiseks mõni salm, ballaad või m. s.; kolmandaks küsitakse mõne kavvas märgitud jutu sisu („Kroonu onu“, „Oma tuba, oma luba“ jne.), päritakse kirjaniku elukäiku ja selle tähtpäevi, kiusatakse veel mõne kirjanikuga väljaspool kava (nagu Kuhlbars, Reinvald jne.) või ka teosega (nagu „Prohvet Maltsvet“, mis pole keskkooli kavaski jne.); neljandaks lastakse ette lugeda peast mõni grammatika definitsioon (mis on käänamine? mis on silp? jne.), esitatakse küsimus sealt (mitu käänatust on eesti keeles? — vastuseks nõutud kuski koolis: kuus — jne.) Paremalt korral tehakse ka analüüs kõnejagude või lauseosade eriteluga.

Mul küll puuduvad andmed teiste ainete kohta, kuid kui võtta arvesse ajalugugi, kus nõutakse algkooli lõpetajalt isegi Prantsuse revolutsiooni üksikasju, mis pole kavaski märgitud, siis küll paistab, et keskkooli võivad edasi saada need, kellel on hea mälu, kes on tuupinud tublisti õpperaamatuid ja kellele õnn juhtub naeratama. — Ongi üldiselt tuttav, et kukuvad läbi eksamitel vahel väga head õpilased, kuna nõrgad tihti pääsevad edasi. Pole ka ju iga vastus varukast raputada ja eksami ärevus halvab mõnikord mälu ja mõistuse, — eriti, kui eksamineerija on kuri ja paugub, nagu juhus olnud kuski keskkoolis läinud kevadel.

Hea mälu on ju kallis asi, samuti püsivus töös, kuid pole see siiski kõik, mida nõuame tulevaselt rahvajuhilt, tu-

levaselt haritlaselt, kes lähebki keskkooli ette valmistama selleks ennast ja oma juhtiva tööga tasub pärast need väljaminekul, mis ühiskond on tema harimise ja kasvatamise peale kulutanud. Kui sellelt seisukohalt minna välja, siis peame peale korraliku mälu ja püsivuse töös nõudma veel selget ja teravat silma elu tähelepanemiseks, tublit analüüsivõimet, õiget otsustamist ja lõpuks oskust lahendada iga ettetulev küsimus (käigu see või enesearendamise kohta). Algeid kõigeks selleks võiksim otsida ju nüüd keskkooli sisseastujalt. See oleks üldiselt.

Emakeele õpetajat huvitaks muidugi veel keeleoskus, mis koosneb oskusest ennast väljendada kõnes ja kirjas ja teiste kõne ja kirja mõistmisest, ja kas suudab algkooli lõpetaja ennast arendada edasi raamatute abil, s. o. kas ta oskab raamatuid valida ja lugeda.

Nii oleksid õigustatud katsed, mis on korraldatud nende põhinõuete ja algkooli sihtide kohaselt ja mis annaksid ka selged vsstused meid huvitavatele küsimustele.

Võtame aga algkooli õpetaja seisukorra vaatlusele praeguste võistluseksamite juures. Ütleme, et meil on õpetaja, kes nähes kõrgeid kasvatuslikke sihte, püüab juhtida oma õpilasi elunähtusi tähele panema, neid analüüsima teatud piirides, lahendama küsimusi elust ühel või teisel viisil, kes tõstab lapse huvi raamatute vastu, õpetab neid lugema, neist õppima ja lõbu tundma, õpetab tema ilusasti selge hääldamisega ja loogiliselt kõnelema ja korralikult kirjas oma mõtteid väljendada (siia kuulub muidugi ka puhtus, õieti kirjutatud tähed ja sõnad, loogiline järjestus, vahemärgid jne.). Pole tal aega õpetada pähe grammatika definitsioone, mis midagi ei anna meie õpilasele elu jaoks ja mis meie grammatikates on pealegi tihti vigased ja ebatäpsed, pole aega tuupida pähe kirjanikkude täpseid elulugusid, pole aega lugeda ka kõiki hoopiski kõrvalise tähtsusega kirjatöid,

mis vahest kavassegi on sattunud eksituse tõttu.

Kuid läheb tema õpilane keskkooli. Seal võetakse ta vastu diktaadiga, milles võivad kergesti olla sees tundmatud sõnad ja milles võib õpilane teha sisse vea; peast eksamil nõutakse käänamise aluseid, mitu käänatust; nimetagu sündmused sealt või sealt, jutustagu „Uus variser“, missugustes koolides õppis see või teine kirjanik, mis aastal sündis jne. Ja — meie õpilane kukub läbi eksamil. Miks kukub läbi meie õpilane? Õpetaja valmistab last elule, mitte eksamile; eksamil aga nõutakse hoopis muud. Koolid aga, kust õpilased ei saa keskkooli, on seega halvad. Seesugused õpetajad on kõlbmatud meie algkoolile, kes ei vii lapsi nii kaugele. Sarnane õpetaja tuleb kõrvaldada ja asemele panna see, kes tuubib grammatikat, kes õpetab „Uut variseri“, „Oja möldrit“, „Reinuvader Rebast“ jne., kes õpetab kirjutama „mühavast metsast“, „õõtsuvast merest“, „pärlilistest kastetilkadest“ nende sõnade ilu pärast, mitte et õpilased neid oma elamuste põhjal kirjutaksid. Tühjade sõnadena on nad aga *lääged*, nagu üks õpilane ütles, kellel kästüd seesuguseid asju kirjutada koolis. Seega on asjad jälle korras: algkool ja keskkool töötavad kooskõlas, esimene valmistab õpilasi teise nõuete kohaselt; kuid *rahva haridusele on karuteene tehtud*: võistluseksamid on kõrvaldanud õpetaja, kes püüdis pakkuda *tõsist kultuuri meie rahva lastele* ja mitte pealiskaudset tururummi ja veel enamgi — *see tüüp õpetajaid on hoopis kadumisele määratud*.

Võidakse vastata, pole asi nii hull. Tean juhuse, kus läinud kevadel pidi klasside koondamise puhul ühes Tallinna koolis üks õpetajaist lahkuma. Kes peab siis minema? Koolijuhataja arvab, et see, kelle aines õpilased keskkoolis läbi kukkusid. — Ei tea, kas sealt koolist lahkus õpetaja, ei tea ka, kas see oli meie ideaalne õpetaja, kuid läheb aga võistlus kibedamaks ja siis võib eksamite praeguse korralduse juures keskkool saada meie rahva alghariduse allasurujaks. Nii siis see tühine võistluseksam, mida on ikka korralda-

tud ja korraldatakse praegugi jonnakalt vanadel traditsioonidel.

Võidakse öelda, kava nõuab „Uut variseri“, „Ojamöldrit“, „Kroonu onu“, „Kilplasi“ jne. Tõsi ta on, — nõuab. Sinna aga on need teosed võetud erisühtidega, taheti õpetada kirjanduse ajalugu. See viimane pole aga kohane algkoolile: käib üle jõu õpilastele ja pole enesest kuigi vajalinegi terves ulatuses. Eksituses oleme saanud teadlikuks avalikult ju I eesti keele õpetajate kongressil. Ka ministeriumgi ei pooldavat enam seda vaadet, haridusnõunik olevat *Võrus* mingi õpetajatepäeval või kongressil teatanud, et neid nimesid tulevat võtta mitte sunduslike nädetena. Kui asi nii, miks tahab siis keskkool jonnakalt sundida algkooli vanas iganenus siplema? Tal peaks olema enam arusaamist algkooli ülesannetest. Peaks ometi teadma, et üksikul kirjanduslikul faktil pole enesest algkoolis mingit erilist väärtust, et teda peaks igal tingimusel maksu-mis-maksab tundma. Saavad ju teised rahvad ilma „Kroonu onuta“ haritud inimesteks. Mis aga õpilane *peab* tooma kaasa algkoolist, see on *huvi* ja *oskuse* lugeda tõsist kirjatööd ja leida sealt kõik, mis väärtuslik ja vastuvõetav tema eale. Kui nüüd eksamil kirjandust küsida, siis selleks, et selgusele jõuda neis oskustes ja ükskõik misnimelisel kirjatööl. Kui näiteks „Oja möldri“ asemel sooviks keegi õpilane kas või „Kõrboja pere-mehega“ esineda ja selle juures näitaks häid võimisi, miks peaksime temale siis takistusi tegema? Tuleks normaalseks arvata olukord, kus algkooli lõpetaja eksamil nimetab ise teemid (kirjatööd), mida ta võiks käsitella ja kus võiks oma oskust näidata, ja õpetaja las valib nende hulgast kõige vastuvõetavama omale. Tõesti ei saa keskkool siin kuidagi kannatada, sest keskkoolil on tähtis ju oskus lugeda, mida praegu kahjuks nii vähe meie rahva ja isegi haritlaste hulgas. Kui arvab aga mõni keskkooli õpetaja, et ilma „Kroonu onuta“ pole võimalik keskkoolis õppida, siis meie õpilane, kes oskab raamatuid lugeda, loeb läbi kahe nädala jooksul terves algkooli kavas märgitud kirjanduse ja veel paremategi tagajärgedega,

kui seda algkoolis muidu vast suudetakse. Kordan veel — *oskus lugeda on see, mida maksab katsuda.*

Ka diktaat pole kohane ja õiglane katsevahend. Opetaja valib oma „lõkslaused“ või pala selle eeldusega, et õpilane seda peab oskama. Kuid siin võib mõni sõna siiski olla arusaamatu või võõrastes oludes jääda seesuguseks ja viia eksitusse. Sel puhul katsuja kukutab läbi õpilase selle eest, et see ei tunne neid sõnu, mis õpetaja arvab tarvilikuks. Vast on aga õpilane liikunud teises õhkkonnas ja temal on sealt rikaski sõnadetagavara, mis vahest pole kuidagi vähema tähtsusega. Või arvab lõpuks eksamineerija, et algkooli lõpetaja peab tundma kõik sõnad. Miks tarvitame aga meie õigekeelsuse sõnastikku? . . . *Diktaat aga eeldab just kõikide sõnade tundmist* õpetaja valiku järele. — Tal on veel paha mõju meie koolile, ta tõstab õigekirja küsimused liiga eesrinda. Algkool hakkab õpetama ainult õigekirja lapse ja meie rahva hariduse kulul, muuks ei jää enam aega. Inimene ei ela aga üksi õigekirjast. Ei saa salata tema tähtsust, kuid see on lõpuks siiski *teise järku* kuuluv. Meie praegustest haritlastest kirjutab õige suur hulk vigadega, kuid meie ei lakka neid veel sellepärast haritud inimesteks pidamast. Muidugi õigekirja vead segavad, võivad vahel arusaamatusi tuua sisse, suuremalt jaolt aga läheme neist harilikus elus mööda segavat mõju märkamata. Kui aga hinnata tema järele, siis lauluisa Kreutzwald ei oleks pääsnud kunagi keskkooli, samuti L. Tolstoi, sest on jagu inimesi, kes seda üldse ei saa; muidu võivad olla andekadki.

Lõpuks ongi ju esimene nõue, et oma mõtteid väljendada arusaadavalt. Pealegi õpib keskmine õpilane õigekirja ära tarvilistes piirides loomulikult teel, kui õieti rääkimisele ja eriti selgele hääldamisele tarviliselt tähelepanu pöördakse. Viimaste õigekirja peensuste nõudmisest algkoolis on teised rahvad ütelnud lahti ja ei või meiega oma nii-kui-nii lühikese kooliaja ja vähese emakeele tundide arvu juures oma väikese rahva haridusele sellega lasta kupp. — Kas õpetaja üldse teeb etteütlisti õppeaja jooksul omas

koolis on ta meetodi asi, kuid keskkooli võistluseksameilt peaksid nad kaduma.

Tõsiseks kirjaoskuse prooviks saagu aga kirjatöö, mille teem on nii valitud, et õpilane on sunnitud omi tähelepanekuid ja mõtteid avaldama omas keeles. Siin näitab ta, kui palju ta valitseb kirjakeelt, tunneb sõnade omavahelisi suhteid, vahemärkide tarvitamist, sõnade õigekirja jne. Ka võime teha teatud järeldusi tema hingelaadist, tema intelligentsist jne. Oleks seega üks paremaid vahendeid ka üldiseks hindamiseks. — Ei saa muidugi alati tema põhjal eksimatult otsustada, sest vahel on lapsed väga kinnised ja katuvad asja võimalikult vormiliselt võtta. Ka ei paista andekus iga kord kohe silma. Peetagu meeles nii mõndagi suurt meest (Tolstoi, Zola, A. France jne.), kes polnud koolis kuigi andekad ja oldagu seda ettevaatlikum otsustamisel.

Jääks järele emakeele alalt veel see osa, mida nimetame grammatikaks. Tema kohta on olnud kuulda, et algkool õpetagu selgeks grammatika ja keskkooli astumisel olgu ta ju õpilasel peas. Küsitav on teoreetilise grammatika väärtus keskkooliski, seda enam algkoolis. Elu ei nõua grammatikat. Nõutakse keeleoskust ja lõpuks teadlikku keeleoskust. Milles seisab aga see teadlikkus, seda ei tee me igakord endale selgeks. Kui meie õpilane kirjutab „seda raamatut“ / lõpule ja ta teab, et siin juttu ühest raamatust ja see vastab küsimusele *mida?* ja kui see vastaks küsimusele *mis?* ja tähendaks mitut raamatut „need raamatud“ ja kirjutaks sinna *d*, siis on ta teadlik (kas õpilane siin käänete nimetamisega, küsimustega või mõnel muul viisil meile märku annab, on ükskõik). Kui ta tunneb mõttelise vahe vormis „laua“ („teeb laua“ ja „teeb laua jala“), siis on ta teadlik. Kui ta ütleb „rahvas tuleb“ ja teab, et ei saa öelda „rahvas tulevad“ — üks sõna ainsuses, teine mitmuses, siis on ta teadlik. Kui ta lõpuks mõistab, mis tähendab „tegin lauda“ ja „tegin laua“ — tegevus lõpetatud ja lõpetamata, siis on grammatika teadmistest üliküllalt ja tuleb jätta igasugune raamatu järele küsimine.

Kui keskkool arvab vajavat mingit raamatukursust, õpetagu seda ise.

Nüüd võidakse öelda, algkoolis on omad ülesanded ning tema õpilased ei kõlba keskkoolile, tuleb osa õpilastest kohe keskkooli sihis viia. Kuid kas ei ole keskkoolilegi tarvis õpilasi, kes oskavad elu tähele panna, kes oskavad mõelda, kes oskavad oma mõtteid korralikus keeles väljendada, kes oskavad selgelt ja loogiliselt kõnelda, kes oskavad raamatuid lugeda ja sealt kõike kasutada, mis raamat pakub. Nii ei leia meie neis punktides mingit lahku minekut ja mida paremini on laps juhitud algkoolis nende sihtide kohaselt, seda vastuvõetavam peab olema ta ka keskkoolile. Kui aga keskkool peaks panema siiski raskema kaalu aastaarvudele, gr. definitsioonidele ja muule tarbetule mehaanilisele mälukraamile, siis ei pea keskkool veel silmas vana pedagoogilist tõde: *mitte koolile, vaid elule* ning tallab neid radu, mis meile endisest koolist päranduseks jäänud. Loodame aga nüüd, kus meil kaebatakse eluvõõraste haritlaste üliproduktioonist ja elulisemaks saamiseks peab keskkool enese reformima, et nüüd peavad ka vaated muutuma õpilaste valikule ja võistluseksamitele. Kuna pole leitud aga kohasemat valikuvahendit ja kuni seda toimetatakse võistluseksamite abil, panen ette nende korraldamiseks emakeele alalt järgmised juhised:

1. Etteütlused tuleb ära jätta võistluseksamilt, sest need ei vasta neile ülesandele, mis seab endale algkool, ja nõuavad kõikide sõnade ja võimaluste tundmist, mida ei suuda keskkoolgi, seda vähem veel algkool.

2. Mõtteilma, arenemise ja keeleoskuse katsumiseks antakse kirjatöö teeniga, mis sunnib katsutavat avaldama oma elamusi omas keeles, mille õieti oskamine garanteerib ka selle õieti tarvitamise, mis õpilane omandab tulevikus uut.

3. Kõneluses õpilasega katsutakse, kas ta tunneb sõnavormide tähendust, kas tunneb sõnade vahetõrva lauses (kas või ainult küsimusi pannes lause liikmetele), vahemärkide tähendust omas kirjatöös, kas oskab väljendada ennast kõnes ilusasti, selgelt ja loogiliselt.

4. Kirjanduse alalt katsume tema oskust kirjatööde kujusid reprodutseerida, keele ilu tähele panna ning üldse oskust kirjatööst kõiki esteetilisi, eetilisi, üldkultuurilisi ja aatelisi väärtusi leida oma ea ja arenemise kohaselt. Kõrvale jätame aga mehaanilise sisu ümberjutustamise, mida võib õppida isegi mõnest raamatust valmilt ja mil pole enesest ju mingit omaette väärtust. Ei kiisa õpilasi ka aastaarvudega ega muude üksikasjadega, mis kirjatöö mõistmisele pole tarvilikud ja mis seda ei soodusta.

Üleskutse.

Rohkem inimlikkust!

E. R. V. Kattenberg.

Pöördun kõigi kirjanikkude, kooliõpetajate, ühistegelaste, kirikuõpetajate, näitlejate ja teiste poole, kes moodustavad vaimu ja mõtte aristokraatia.

Suur sõda võimaldas idealismi ja vaimustava kangelasmeele idude tärkamist, kuid ühtlasi külvas ta ka põlguse ning tooruse seemneid.

Valitseb toorus nende süüta olevuste vastu, kes elavad meie kõrval, kes on meie alandlikud kaaslased, truud teen-

rid, jagades meie rõõmu ning muret. Jutt on loomadest, eriti koduloomadest.

Peegeldub ju nende silmades sagedasti nii palju inimlikkust, tänutunnet nende heategijate vastu, arusaamist, mõtet; nad on truud oma sõpradele; neis on osakene hingest.

Püha Franziskus'el oli põhjust neid nimetada oma „vähemateks vendadeks“.

Kuid meie vähemad vennad saavad hirmsa, lubamata tooruse ohvriks. Enne

sõda oli veel võimalik loomakaitseesadust teatud määrani läbi viia, nagu on sarnased seadused suurejooneliselt maksimas teistes maades: Helveetsias, Inglismaal, Ameerikas, Skandinaavias jne. Nüüd ei suudeta ja ei püütagi seda teha. Ühiskondlikud võimud on jõuetud ja ei julge minna eksploataatorite ja timukate karjade kisale vastu. Hoolekande seltsid, kes kusagilt toetust ei leia, magavad oma paberite otsas või teevad meeleheitlikke pingutusi, millel on enamasti tähtsusetu tagajärjed. Toome mõned näited loomade piinarikkast elust.

1. Tallinnas on juhtumisi olnud, kus koeri vivisektsioonile*) võetud, kõiksugu operatsioonid nende kallal tehtud ja lõpude-lõpuks peale piinarikkast vaevlemist uulitsale visatud. Nii tuli esimeste jalgade peal roomates koju oma peremehe juure koer, kelle tagumised jalad olid maha lõigatud! Neid juhtumisi on palju, sest katsete tegijaid selleks on ka palju . . .

2. Pariisis on sisse seatud umbes 20 uut laboratooriumi, mis nõuavad ohvreid. Viimastel kuudel tehti õnnetute loomadega sageli näljutamise katseid. Tihti antakse loomad pärast pikki näljapäevi vivisektsioonile, kui juba lõpp on nähtavalt lähedal. Ühe Pariisi haigemaja halastajad-õed protesteerisid kirjalikult sarnaste katsete vastu, kuna nende hoole all olevaid haigeid kohutasid ohvrite karjed ja hoiged. Teadused ilmas on vivisektsioonil omad poolehoidjad kui ka vastased. Igatahes on tarvis vivisektsiooni reguleerida ja ta kuritarvidust vähendada.

3. Barbaarsed lõbud pole ikkagi veel ära keelatud. Härjavõitlus kaotati sellekohaste käsukirjadega, kuid publik vilistab seaduse peale. Seadust rikutakse jämedalt või hiilitakse temast kõrvale, kui mitte kohal pole aus ja inimlik ülemus. Ja nagu pilkeks annab halba eeskuju riik ise, kes iga härjavõitluse pealt maksu võtab.

4. Tänavail ja teedel, kus küll rohkem piiratud arvul sõiduriistu, näeme palju tooreid stseene, liig raskeid koormaid, tagaetud, haavatud, ja piinatud hobuseid, eriti kaugemais linnaosades.

5. Hoolimata linnu- ja loomakaitse liidu püüetest, kestab edasi lindude ja loomade metsik hävitamine. Meil on juba hävinemisel põdrad, hirved, oravad, metsised, mustad rähnid ja mitmed muud linnud, nüüd ei pääse sellest enam ka laululinnudki, keda meie ometi kaitseme, muretsedes neile pesimajakesi ja teri toiduks. Olen näinud isegi skoute laululinde püüdmast, kuna nendel reegel olemas on: „skout on loomade ja muu looduse sõber“.

Inglise siseministerium on välja töötanud seaduse, mis laiemale määral kaitseb vabalt elavaid linde. Lindude püüdmine lõksude ja muude kunstlike abinõudega on keelatud, samuti ka lindude püünisesse meelitamine. Lindude surmamine pühapäeval on keelatud, välja arvatud juhtumised, kui see sünnib hädahoole eemaldamiseks. Elusate lindude müümine on lubatud ainult isikuil, kel sellekohane luba valitsuselt. Selle seaduse läbiviimise järele valvab eriline komisjon.

6. Tapamajades, kus koduloomade elu ohverdatakse, et inimest toita, piinatakse neid hirmsalt. Piinamine algab loomade vagunist väljalaadimisega ning õnnetud loomad saavad tapamajja veristatult, haavatult ja noalöökidest kriimustatult. Seal algavad uued piinad: väljatorgitud silmad, väljakistud kõrvad ja sarved, murtud sabad ja jalad! . . . ja see kõik palju varemalt, kui tuleb vabastaja — löök.*) Jättes kõrvale igasuguse kaastunde, arutame külmavereliselt: kas pole siin tervishoidlikult seisukohalt tõsiselt hädahoole karta? On kerge mõista, et loomade hirm ja kannatamine mõjub nende organismi peale, tekitades seal toksiidid, mis on tihti hädahooldlikud ja peaaegu alati kahjulikud. Ehk üks ole kerge ette kujutada, et paljud külgehakkavad haigused sealt saavad alguse, mida arst tihti hakkab üsna kaugelt otsima?

Ja missugust eeskuju anname oma lastele?! Milline kõlblise langemise

*) Meil on raske uskuda, et tapamajades ja sinna loomi tuues nendega nii metsikult ümber käiakse. Jätame sellepärast vastutuse asja tõelikkuse eest autori hooleks. Kui asi nii kisenudalt halb, siis peaksid vastavad võimud siin appi tulema. Toimetus.

*) Elavate loomade lõikamine katsetamistel.

hädaoht tõusvale noorsoole! Laps, kes end lõbustab loomi piinates, leiab täiskasvanult rahuldust, kui ta inimestele valu teeb, kuid tihti libiseb ka ise tooruselt kuriteole!

Ühiskonna enda huvides on takistada seda varajast toorust, mis nii tihti halva eeskuju tõttu inimesse juurdunud.

Kuid on ju meil inimesi, kes kannatavad ümbritseva toore õhkkonna all;

Meie peame võitluse astuma toorete nähtustega. Kõik, kes usuvad mõtte vägevust, mõelgu meie vähemate vendade peale, ja see mõte, avaldugu ta kas uskliku palves, mõtteteadlase sügavas kõnes, või leidku ta väljendust ilusas raamatus, ajalehtede juhtkirjades, novellides, — see mõte hakkab mõjuma õhkkonda, seal esile kutsudes põlgust ja sügava kaastunde, mille vastu võtavad tuhanded tundelikud meeled. Mõte on ettevalmistuseks tegudele.

Teie, kes te mõistate ilusasti *kirjutada*, kirjanikud, luuletajad, kas ei taha ka teie oma veeringest tuua süütute kaitseks? Teie mõte levineb üle maa, leiab inimeste hingedes vastukaja, äratub mõtteid, tundeid ja tegusid.

Ja teie, kes oskate ilusasti *kõnelda*, teie rahva õpetajad, kas ei tahaks teie kõnelda ka nende piina kannatavate loomade heaks. Eriti õpetajad koolides

võiksid palju teha laste noorte südamele kallal.

Ja teie *seaduseandjad*, kas ei mõtleks teie selle peale, et ka Eestis aeg oleks seadusi luua, mis rohkem kaitset pakuksid meie vähematele vendadele.

Ja teie *kõik*, kellel pole kustunud hinges inimlik säde, mõjuge oma ümbruskonna peale, et sealt kaoks kalkus ja toorus ja eriti vastik loomade piinamine.

Ärge õelge: „On liig palju tarvis teha inimeste jaoks. Mul puudub võimalus midagi suurt korda saata loomade heaks.“ Iga päev avatakse uusi asutusi, et appi rutata inimesele, kuid loomade kasuks pole peaaegu midagi tehtud. See mis olemas, on nagu tilk vett loomade kannatuste tulde.

Loomi aidata — see pole mitte ainult tänapäeva tsivilisatsiooni edasilükkamata kohus, mis meie häbiks ammugi läbi viidud mitmes teises riigis. See on kohus rahvuse vastu, inimsoo vastu, tugeva kohus nõrga vastu. Muud midagi ei alanda inimkonda niivõrt, kui toorus, kurjus ja karmus, mis nõrka hinge jälgivad.

Kaitstes loomi, teenime õigluse jumalat, heldust, kaastunnet, ning tõstame ühtlasi ühe ehk mitme astme võrra meie riigi kõlblist tasapinda.

Karskus.

Mõned andmed viimase aasta koolikarskustööst.

J. E.

Kui karskusmõte ühiskonnas võidule peab pääsma, sii tuleb ta kooli kaudu õpetajate abil ühenduses üldise kasvatus-tööga laiadesse hulkadesse juhtida. Eesti kool ja eesti õpetajaskond suhtub selle aate levitamisele sõbralikult ega ole oma kaasabi alkoholivastaseks võitluseks keelanud. Selle tagajärjel võime kõnelda koolikarskustöö märgatavaist tulemusist Eestis.

Eriti intensiivne ja tagajärjerikas on koolikarskustöö viimasel — 1925. a. olnud, sest sel aastal on peale jätkuvate, eelmisel aastail tarvitusele võetud töö-

meetodite algus tehtud *karskusnädalate* korraldamisega ja alus pandud *õpetajate karskuskasvatustööle*.

Erilise õpetajate karskusorganisatsiooni asutamise mõte oli juba paari viimase aasta kestes karskustegelaste ja aktiivsete karskete õpetajate keskel liikvel. Lõpuks jõuti nii kaugele, et Eesti Karskusliidu algatusel 19. juunil 1925. a. õpetajate 7-nda üldkongressi ajal Tallinnas suur õpetajate karskuskoosolek ära peeti, kus õpetajate karskusliidu asutamine üksmeelselt tarvilikuks tunnistati, ligemad põhimõtted kindlaks määrati, ja toimikond

valiti, kellele ülesandeks tehti liidu põhikiri välja töötada ja registreerida lasta. (Varem juba oli Õpetajate Liidu asemikudekogu erilise karskuskasvatustööd korraldava ja juhtiva organisatsiooni asutamise tarvilikuks tunnistanud). Toimikond sooritas oma ülesande suvevaheajal, ja 29. okt. 25-a. 15-nda üldkarsuskongressi ajal oli juba õpetajate karskuskasvatustööd avamiskoosolek kokku kutsutud. Sellel koosolekul täieliku üksmeele valitsedes kinnitati liidu esialgne tegevuskava, määrati ligema aja ülesanded ja eelarve kindlaks ja valiti esimene määriline juhatus. Noor liit tahab õpetajaile koolikarskustöö korraldamisel abiks olla, vastavaid käsiraamatuid ja õppevahendeid soetada, teadmiste täiendamiseks kursuste kaudu võimalusi luua, lootusringide tööd ja karskusõpetuse korraldamist soodustada ja muid karskuskasvatustöö võimalusi otsida ja arendada. Loodetavasti saab selle organisatsiooni mõju eesti alkoholismivastases võitluses suure tähtsusega.

Süsteemaatilise legaliseeritud *karskusõpetuse* korraldamises pole viimase aasta kestes midagi silmapaistvat sündinud. Kuid karskusõpetuse korraldamine juhustundide näol on sellevastu viimasel aastal paremaid tagajärgi andnud kui kunagi varem. Kõige rohkem soodustas seda esimese noorsoo *karskusnädala* korraldamine, mis haridusministeeriumi nõusolekul 31. okt. — 7. nov. 25. a. teostati ja mille puhul igal koolil luba oli oma äranägemisel ühe päeva karskusõpetuseks, õpilaste karskuskoosolekute pidamiseks ja karskusorganisatsioonide asutamiseks tarvitada. Eesti Karskusliit püüdis igapidi karskusnädala kordaminekut soodustada. Koolivalitsuste kaudu annetas ta kõigile koolidele kümme suurt seinapilti karskusõppevahendeiks. Peale selle saatis ta 34 juhuskõnelejat (karskusinstruktorid ja üliõpilased) süsteemaatiliselt üle terve maa välja. Need juhuskõnelejad külastasid kokku 10 kesk- ja 185 kuueklassilist algkooli andes 102 karskustundi, pidades 207 loengut õpilastele ja 157 kõnet rahvale, esinedes kokku 38 392 kuulajale, asutades 55 lootus- ja noorsoo karskusringi ja aluse pannes 15 karskustoimkonnale ja karskusseltsile ja 6 Ü. E. N. Ü. osakonnale.

Karskuskirjandust müüsid need kõnelejad mitutuhat raamatut kokku 183.820 mrk. väärtuses. Eesti Karskusliidule esitatud aruannete põhjal anti karskusnädala puhul 740 koolis 59.994 õpilasele 3205 karskustundi, peeti 397 karskuskoosolekut 27 070 õpilase osavõttel ja asutati 99 uut lootus- ja karskusringi 4520 liikmega. Nende arvude põhjal selgub, et karskusnädal on olnud kõigiti viljakas. Seda kinnitavad ka kümned ja sajad koolijuhatajad Karskuliidule saadetud aruannetes. Samuti kordaläinuks tuleb ka seitsmendat *karskuspüha* pidada, mille puhul 488 koolis, kes aruande Karskusliidule saatnud, anti 38.616 õpilasele 1539 karskustundi, peeti 149 õpilaskoosolekut 12.780 õpilase osavõttel, korraldati 33 pidu 4543 inimesele ja asutati 16 lootusringi 757 liikmega.

Kokkuvõttes selgub, et karskuspüha ja noorsoo karskusnädal pole üksi karskusõpetuse korraldamist soodustanud, vaid ka laste ja noorsoo karskusorganisatsioonide tööd edendanud. Aasta kestes on nende arv tublisti kasvanud. Eesti Karskusliidu kogutud andmete järele töötas meie koolides 1925. a. lõpul juba 407 laste ja noorsoo karskusorganisatsiooni 20.740 üksikliikmega, seega keskmiselt iga 3 kooli kohta üks organisatsioon, missugune ringide hulk meie koolikarskustööd julgesti isegi naabermaade vastavate tööaladega võrrelda lubab*).

Eesti Karskusliit on endist viisi ka möödunud aastal erilise tööjõu koolikarskustöö korraldajana karskuskasvatuseinstruktori nime all ametis pidanud, kes aasta jooksul enam kui seitsmekümnes koolis käinud juhatus ja nõu andmas, 98 kõnet pidanud, 45 karskustundi andnud, 17 udupildiõhtut ja 10 karskuseksamit korraldanud ja 24 lootus- ja noorsoo karskusringi asutanud. Muu seas on instruktor Eesti Karskusliidu ülesandel 9 korda mitmes maakonnas õpetajate koosolekuil ja 7 korda õpetajateseminarides karskusloengutega ja ettekannetega esinenud, näitlikkude karskusõppevahendite ja diapiisitiivide jaama Karskusliidu juures korraldanud ja kars-

*) Soomes tuli samal ajal keskmiselt iga 10 kooli kohta üks noorsoo karskusorganisatsioon.
J. E.

kuslugemiku „Päikesse poole“ käsikirja kokku seadnud ja trükki toimetanud. Nimetatud raamat on määratud käsiraamatuks lootusringi juhtidele.

Ka noorsoo *isetegevus* karskuslalal, n. n. *noorsookarskusliikumine* on järjekindlalt arenenud ja laienenud. Selle tööharu keskkohaks on Noorsoo Karskusliit, missugune organisatsioon õige kiiresti on kasvanud. Noorsoo karskusliitu kuulus

1923. a. lõpul 27 org-i 3391 liikmega

1924. a. „ 56 „ 5409 „

1925. a. „ 85 „ 7071 „

Omas tegevuses on liit püüdnud olla järjekindel ja produktiivne. Eelmisel aastavahetusel korraldas ta Rakveres noorsoo 3-nda karskuskongressi, millest ka Soome noorsoo edustajad osa võtsid, ja liidu asemikkudekogu II koosoleku, ning äsjamöödunud jõuluvaheajal Tartus üleriikliku noorsoo organisatsioonide tegevlaste ettevalmistamise kursuse, kust üle 120 nooruri igast kodumaa nurgast osa võttis, ja liidu asemikekogu III koosoleku, kus noorsoos viimasel ajal esile kerkinud „parajusvoolu“ sissetungimine organiseeritud noorsoo karskusliikumisse tagasi tõrjuti ja kategooriline nõudmine üles seati, et kõik Noorsoo Karskusliitu kuuluvad karskusringid peavad oma liikmetelt ilmtingimata nõudma keeldumist alkoholi ja tubaka tarvitamisest. Noorsoo K-liit on kontakti loonud ja väljannete vahetuses olnud tähtsamate kodumaa ja 12 väljamaa noorsoo keskkorraldusega ja oma edustajate kaudu Soome noorsoo karskuskongressist ja suvipidustusist osa võtnud. Liit on asutanud õige sisuka noorsooliikumise keskarhiivi, õpiringide käsiraamatute kesklao, kuhu kogutud juba 490 käsiraamatut 59 090 mrk. väärtuses, õhutanud karskus-eksamite liikumist, mille senī sooritanud 488 inimest, välja andnud noorsoo ajakirja „Kevadik“ ja rohkesti enesekasvatuse ja elureformi kirjandust noorsoole, millest tähtsamad raamatud trükitud ja levinud kuni 8000 eks., ja korraldanud järjekindlalt võistluskirjutusi noorsoole, millest on elavalt osa võetud. Liidu ümber koondunud orgide tegevust on püütud kõigiti elustada; seks on neile suusõnal, kirjateel, ringkirjaliselt ja lendlehtede kaudu nõutud, maksuta tegevusvahendeid ja käsi-

raamatuid annetatud, toetusi jagatud, kirjandust kättesaadavaks tehtud ja igale üksikliikmele liikmemaksu vastutasuks väärtuslik raamat kingitud. Tulusid on liidul viimase aasta kestes olnud 552.412 mrk rahas, (sellist 172.000 mrk. toetust Eesti Karskusliidult,) ja 472.100 mrk. natuuras (toetuseks saadud, ise kirjastatud ja kirjastaja „Sõnavaralt“ saadud raamatud), seega kokku 1.024.512 mrk.

Koolikarskustöö edule on tublisti kaasa aidanud hea kontakt Eesti Karskusliidu ja õpetajaskonna, eriti noori õpetajaid ettevalmistavate asutuste vahel. Suuremaid arusaamatusi pole siin ette tulnud, kui mitte arvestada ühe osa Tartu linna algkoolijuhatajate pentsikut seisukohta, mis noorsoo karskusnädala puhul selles avaldus, et need härrad Karskusliidu poolt soovitatud ja haridusministeriumi poolt lubatud päeva kasutamist karskusõpetuse korraldamiseks soovitavaks ei pidanud ja laste karskusringide asutamist põhimõttelikult eitasisid. Sellevastu valdab noori seminaridest tulnud õpetajaid tegelemisiha eriti just alkoholvastases võitluses, nõnda et suur lootusringide juurekasv viimasel ajal peasjalikult nende teeneks tuleb lugeda. Kujukalt ilmutab noorte õpetajate ja õpetajakandidaatide karskusmeelsust Tartu õpetajateseminari abiturientide lend 1925. a. kevadel karskuspüha puhul Tartu linna algkoolidesse, mille puhul noored õpetajate kandidaadid vaimustatult oma esimesi karskustunde andsid ja sadade õpilaste südameid sütitasid.

Kõige paremini iseloomustab eesti õpetajaskonna üldist karskusmeelsust järgmine tõsilugu. Nende ridade kirjutaja oli ühes Lõuna-Eesti maakonnas õpetajapäeval kõnelemas. Õpetajapäeva lõpul oli korraldatud kõigile osavõtjale suure teatrimaja alkoholiga einelaua ruumides ühine teelaud; muidugi ei olnud teelaual alkoholiisi jooke, kuid sinna tuppa, kus õpetajad teelaual istusid, paistis kõrtsi lett ühes meelitavate pudelite ja suupistetega. Kuid sellest avalusest hoolimata ei läinud ükski õpetaja õlut ostma, nii et kõrtsimees viimati väga õnnetult käsa laotas ja ütles: „Ma ei saa aru, mis inimesed need on, ainult laulavad ega joo midagi!“ Kui eesti õpetajad igal pool ja alati nõnda

esinevad, siis on meie noorsugu ustavates kätes. Õpetajate tööviljast kasvab meie tänapäeva skeptikute, elunautijate ja elupõletajate asemele uus kohusetundeline ja tahtevõimas inimpõlv, kes kaotab tänapäeva suured eluhädad, loob paremad eluvormid ja leiab õige elusisu ja loomuliku kokkukõla kõigi eluavalduste vahel.

Karskusnäidendite võistlus.

Eesti Karskusliit kuulutab välja karskusnäidendite võistluse järgmistel tingimistel.

1. Iga võistlev näidend peab sisaldama karskusideed, kus juures selle

mõistet võib laiendada üldisemate elureformi küsimusteni.

2. Näidendite käsikirjad, mis peavad olema masinal, paberi ühel küljel kirjutatud, tulevad hiljemalt 1. oktoobriks 1926. a. Eesti Karskusliidule (Jaakobi t. 8 Tartu, postk. 86) ära saata, juures lisades mingi märgusõna kinnises ümbriku.

3. Ahindu on kaks: esimene 20.000.— ja teine 10.000.— marka.

4. Tööd hindab Karskusliidu moodustatud komisjon.

5. Karskusliidule jääb õigus omandada käsikirju hariliku honoraari eest.

Organisatsioonide teated.

Eesti Õpetajate Liidu juhatuse tegevusest.

Õpetajate edasiharimisküsimuste lahendamiseks

valiti EÕL. juhatuse koosolekul 17. jaan. s. a. eritoimkond järgmises koosseisus: A. Janson, M. Välbe, E. Martinson ja J. Grüntal. Toimkonna töökavva kuulub: 1) kasvatusteaduslike nädalate korraldamine, igal aastal vähemalt kolmes maakonnas, nii et iga kolme aasta tagant saaks korraldatud igas maakonnalinnas kasvatusteaduslik nädal; 2) simulantkursuste korraldamine neile õpetajaile, kel puudub keskkooli haridus ja kes soovivad valmistuda küpsuseksami; 3) mitmesuguste õpetajate edasiharimiskursuste korraldamine üldteaduslike ja pedagoogilis-meetodiliste teadmiste süvendamiseks.

Toimkonna aadress: Eesti Õp. Liidu edasiharimistoimkond, Tallinna, Rataskaevu 22.

E. Õ. L. pedagoogiline toimkond

on asunud noorsoole lugemiseks soovivate raamatute nimekirja kokkuseadmisele. Samuti on toimkonnal teoksil pedagoogilise kirjanduse (oma ja väljamaa) ülevaate kokkuseadmine; ülevaade on

tarvilik koolide ja õpetajate isikliku raamatukogu täiendamisel. Toimkond on võtnud oma ülesandeks ka lektorite kutsumise mitmesuguste õpetajate kursuste ja päevade jaoks. — Koolide õppekavade revideerimine on toimkonnal teoksil juba möödunud aastast.

Toimkond asub Tartus; toimkonna juhatajaks K. Treffner, liikmeteks V. Nano, M. Koch, M. Reinik, Koovits, Kleiss ja Reial. Aadress: Tartu, E. Õ. L. pedagoogiline toimkond, Jaani 17.

Õpetajate palkade küsimuse

arutamine, mis juba kauemat aega päevakorral ühenduses teiste riigiteenijate palgaküsimusega, kuid mis ei taha ega taha kuidagi leida lahendust sellepärast, et vabariigi valitsus ei leia summe teenijaskonna nõudmiste rahuldamiseks — on uuesti ja teravamal kujul käsile võetud niihästi Riigi- ja omavalitsusteenijate Keskliidus kui ka E. Õp. Liidus. R.- ja Om.-t. Keskliidu poolt on käinud käesoleval kuul kaks saatkonda rahaministri jutul (viimasest käigust võttis osa E. Õ. L. edustajana J. Piiskar); nende käikude tulemuseks on rahaministri lubadus asuda kohe palgaredeli revideerimisele, kusjuures vastavate eeltööde komisjoni istanguist kutsutakse võtma osa ka R.-O.-t. Keskliidu esindajad. —

E. Õ. L. kooli- ja kutsetoimkonnal on käsil materjalide kogumine ja korraldamine palgaküsimuse arutamisele tuleku puhuks V. Valitsuses ja Riigikogus. On kogutud õige laialdane materjal õpetajate palgaoludest väljamaal, mille läbitöötamine praegu teoksil. Ühtlasi on võetud käsile oma õpetajaskonna majandusliku seisukorra uurimine laiemas ulatuses. — Järgmises „Kasv.“ numbris hakkavad ilmuma kokkuvõtlikud ülevaated õpetajate teenistuse ja palgaoludest väljamaal.

Kirjaniku Aug. Kitzbergi 70. sünnipäeva

puhul korraldatud aktusel 14. skp. „Estoonia“ kontsertsaalis annetati E. Õ. L. juhataste poolt lugupeetud kirjanikule aadress järgmise tekstiga: „August Kitzbergile 70. sünnipäeval. Täna Teie aupäeval on meie, eesti õpetajate, suurimaks sooviks võluda Teie vaimusilmade ette nende tuhandete noorte säätendavad silmad, kelle südamed on pannud kiiremalts tuksuma Teie südamesoojusest hõõguvad ja südamesse minevad sõnad. Kogu eesti õpetajaskond ja õppiv noorsugu saadab Teile südamlikumaid tervitusi ja soovib, et Teil on olnud nii palju päikesesooja teiste jaoks, oleksid edaspidised aastad rõõmsad ja päikeseküllased.“

Õpetajate ühispanga

asutajate ja esimene peakoosolek peeti 17. skp. E. Õ. L. ruumides. Ühispanga juhatusse valiti: esimeheks *Johannes Tamm* (kaubandusteadlane, õpetaja Tallinna poegl. kommertskoolis), Jakob Kents ja Julius Grüntal (mõlem. E. Õ. L. juh. liikmed). Nõukogu liikmeteks: M. Välbe, A. Gretman, O. J. Kiesel, A. Janson, J. Kana ja A. Univer. Revisjonkomisjoni: P. Pedisson, J. Piiskar, P. Adamson, J. Unt ja Mikael. — Ühispanga osatäht maksab 1000 marka, sisseastumismaks 100 marka. Liikmeksastumine on võimaldatud kõigile E. Õ. L. liikmetele. — Ühispank asub töötama E. Õ. L. ruumides (Rataskaevu 22).

E. Õ. L. majandustoimkond

on võtnud oma käesoleva aasta tegevuskavva:

1) Õpetajate majandusliikude huvi-dega seotud küsimuste selgitamine: majandusliku külje parandamine, majandusliikude küsimuste algatamine, nende lahendamise kavade kokkuseadmine ja ühtlustamine.

2) a) Õpetajate ühistegeliste ettevõtetega ühendusesolevad küsimused: nende propageerimine ja algatamine ühingute ja koolide juures — kooperatiivid ja majandusühingud; nende tegevuskavade kokkuseadmine, ühtlustamine ja koondamine („Töökooliga“).

b) Õpetajate ekskursioonide (koduja väljamaale) organiseerimise majanduslik külg.

3) Õpetajate kodude, suvekolooniate, puhke- ja ravitsusasutustega seotud küsimused.

Toimkonna juhatajaks on O. J. Kiesel, liikmeteks: A. Janson, Joh. Tamm, J. Kana.

„Õpetajate lehe“

käimapanemine tunnistati viimasel EÕL. juhataste koosolekul 17. skp. tungivalt tarvilikuks ja sekretariaadile tehti ülesandeks jätkata eeltõid eesmärgiga leht juba uueks tegevusaastaks käima panna. Leiti, et E. Õ. L. tegevus on kasvanud viimaste aastate jooksul nii laialdaseks, et „Kasvatus“, mis oli ühtlasi Liidu häälekandja, ei suudaks seda valgustada igakülgselt, ilmudes kord kuus. Edaspidi jääks „Kasvatus“ ainult pedagoogilis-meetodiliste ja otsekohe koolieluga ühenduses olevate küsimuste käsitajaks (millises sihis ongi arenenud viimaseil aastail „Kasv.“ sisu), kuna puht kutseliste ja organiseerimisküsimuste (õpetajate vaimline, õiguslik ja majanduslik seisukord, hariduspoliitilised pävaküsimused, liitude ja ühingute tegevus, ülevaated õpetajateliikumisest väljamaal j. m.) käsitamiseks tuleks „Õpetajate leht“, mis ilmeks võimalikult igal nädalal. Tihemini ilmuv leht looks pidevama kontakti õpetajate vahel, informeeriks õpetajaskonda kõigis tema tööalasse ja huvidesse puutuvais küsimis ja õhutaks ning elustaks organiseerimistööd. Eriti tunduv on tarvidus oma lehe järele käesoleval silmapilgul,

kus on päevakorral nii palju õpetajate õigusi ja huviseid riivavaid küsimusi. — E. O. L. juhatus pöördub liitude ja ühingu poole ettepanekuga küsimus kaalumisele võtta ainelise külje kindlustamise mõttes.

Aineõpetajate kongressidest

korraldatakse käesoleval aastal: 1) I jounistuse, 2) II võõraste keelte, 3) V matemaatika-füüsika ja 4) III eesti keele õpetajate kongress. Esimene ja viimane peetakse loodetavasti Tartus, teised — Tallinnas.

IV baltiriikide õpetajate konverents

peetakse käesoleva aasta juuni kuul Tallinnas. Konverentsi tähtsamaks ülesandeks on teostada Baltiriikide Õpetajate Liidu loomine. Tähendatud liidu põhikiri seati kokku juba III. kongressil Kaunas, 1924 aastal. Eeloleval konverentsil valitakse Liidu sekretariaat j. t. organid. Liitu kuuluvad peale eesti veel läti ja leedu õpetajate organisatsioonid. — Konverentsi ülesandeks on peale muu veel II baltiriikide õpetajate kongressi ettevalmistamine. II kongress peetakse Tallinnas 1927 aastal, aja poolset ühenduses E. Õp. Liidu 10. aastapäeva puhul peetava eesti õpet. VIII üldkongressiga. *Organissimus.*

Väljamaalt.

Eesti koolid väljamaa valgustusel.

Tüse Ameerika ajakiri „School and Society“ on avaldanud oma nr. 564 17. okt. 1925 a. (lhk. 484—488) Massachusettsi osariigi end. kauaaegse haridusnõuniku, praeguse YMCA juhtiva jõu Dr. William Orr'i sulest heatahtliku, kuid objektiivse ja ülevaatliku kirjelduse „Haridusest Eestis.“

Seitsmeaastase iseseisvuse väljapaisvamaks saavutuseks peab h-ra Orr Eesti koolisüsteemi. Palju mõtet ning püüet olevat sellesse pandud. Muidu võib mitmeid sarnaseid jooni leida eesti ja ameerika koolide vahel (ühtluskool jm.). Tähelepanemisväärne on selle

juures, et eesti kooli rajajad ning juhid oma ülesehitava töö juures tähtsa juhtnõõrina kasutavad statistilisi andmeid — just nagu umb. saja aasta eest Massachusettsi koolide loojagi Horace Mann (üks väljapaistvamaid ameerika pedagooge H. S.). Ilusaimaks tunnistuseks sellest püüdest kainelt arvustada tegelikke olusid on statistiline koguteos „Haridus Eestis,“ mis ei ole mitte tavaline „ülevaade linnulennult, vaid täpne fotograafia.“ See teos, oma kõigile nõuetele vastavate täpsete diagrammidega ja hästi kaalutud sisukavaga (millest h-ra Orr proovi toob), on „silmapaistev saavutus koolisüsteemi ja hariduse põhipanevate oluliste tegurite analüüsi ning esituse poolest.“

Autori arvates ei ole võimatu, et — kuna Eesti väikese maa-ala juures on võimalik teostada kasvatuslikke katseid ülemaaliselt ning väga intensiivsel määral, — siis võib meie kooli kogemustest tulla „väärtnõõrikku kaastööd teiste maade püüdeile tasakaalu jaluleseadmiseks linna ja maa olude vahel.“

Kirjatükis antav kirjeldus meie kooli kirjeldusest vastab rõõmustaval viisil tõeloludele — oli ju h-ra Orril võimalus, paaril puhul Eestis viibides, täpseid andmeid kohapeal koguda. Kahjatse-des tuleb konstateerida ainult üht väikest viperust: teise võõrkeelena meie keskkoolis on näidatud vene keel (inglise asemel). Loodetavasti õiendab lugupeetud autor selle vea ühes järgnevas numbris.

H-ra Orr avaldab komplimendi piiriäärsete rahvaste koolilaste andekusele keelte õppimises. „Nende osavus võõrkeelte omandamiseks paistab inena meie õpetajale, kes teab, kui raske on ameerika lastel uue võõrkeele täieliku valdamise omandamine inglise keele kõrval.“

Kirjatükk lõpetatakse muu seas dr. Kallase sõnadega: „Oleme väike rahvas. Meie ei püüa mängida suurt osa poliitika ega majanduse alal. Meie kõige tähtsam ülesanne, nagu meie temast aru saame, on — kasvatada neid seemneid, mis kõige enam vastavad maale, mil asume. Selleks vajame rahu.“

Dr. Orri eelmine kirjattikk on refereeritud hiiglalehes „The New-York Times“, nr. 24742 pealkirja all „Tubli väike Eesti“, kus Eestit, Dr Orri kirjatüki

põhjal, väikeseks „omavalitsuse kooliks“ nimetatakse, „suure maa äärel“, millele ta võiks veel saada parema korra õpetajaks. *Hillar Sakk.*

Nekroloogid.

N. Sokolovsky.

A. Matvejev.

Vene koolil Eestis oli jaanuari kuu jooksul kaks tõsist kaotust: 1. jaanuaril suri äkitselt Tallinna linna vene gümnaasiumi õpetaja N. Sokolovsky ja 5. jaanuaril — Tallinna linna vene algkooli juhataja A. Matvejev.

Esimene oli pärit Pihkvast, lõpetas Petrogradi Ülikooli ja Petrogradi kooliringkonna juures asuvad pedagoogilised kursused 1910 a. Oma pedagoogilist tegevust loodusloo õpetajana algas Tsarskoje Seloo reaalkoolis. Nõukogude Vene korda ei suutnud ta välja kannata ja sõitis 1918 a. Eestisse. Ta algas oma tööd Tallinna vene gümnaasiumis. Siin asus ta kohe silmapaistvale kohale, kui andekas, aus ja rippumatu mõtteviisiga õpetaja. Teda nimetati „pedagoogika nõukogu selgrooks“ ja mitte asjata. Vali, kuid tõsine õpetaja, oskas ta võita õpilaste suure poolehoidu. Oma lühikese tegevusaja jooksul Eestis võttis ta aktiivselt osa õpetajaskonna professionaalsest liikumisest. Oli Tallinna vene Õp. Seltsi esimeheks ja pedagoogiliste kursuste lektoriks; ta võttis osa ka vene haridusliidu tööst.

A. Matvejev sündis Eestis, oma esialgse hariduse sai ta Jõhvi 2-heklassilises algkoolis. Kui andekas õpilane saadeti ta Tartu õpetajateseminari, mille ta lõpetas 1896 a. Oma pedagoogilist tööd algas Matvejev Tallinnas algkooli õpetajana; samal ajal oli ta algkoolide direktori sekretäriks. Tema armastas oma kodumaad, ei sõitnud ära okupatsiooni ajal; enamlaste pealetungimise ajal võttis ta ka püssi kätte ja läks õpetajate roodu. Viimasel ajal oli ta Tallinna vene algkooli juhatajaks. Tema aktiivsus viis teda alati esimesele kohale, vaatamata tema tagasihoidlikusele. Oma õpilaste suhtes avaldas ta suurt hoolsust ja südamlikkust vahekorda, millega võitis nende tõsise armastuse. Samasuguse armastuse osaline oli ka õpetajate hulgas, eriti pedagoogika nõukogus. Tema lahkus, vastutulelikkus, liigutav hoolitsemine õpetajate eest lõi pedagoogika nõukogus haruldaselt sõbraliku õhkkonna. Tema surm oli kaastöötajatele raskeks hoobiks. Lastevanemate kui ka kõikide tuttavate hulgas oli alalise usalduse ja poolehoidu osaline alalise vastuvõtlikkuse ja valmisoleku eest kõiki aidata, kui see seisis tema võimuses. Vaatamata raske südamehaiguse peale ei jätnud ta oma tööd ühekski silmapilguks; suure perekonna isa, — ei lubanud ta omale suvelgi puhkust, töötades lastekolooniates.

Olgu sinule kerge kodumaa muld!

Seadusi, määrusi, korraldusi.

1. XII. 25. nr. 23684 — *ha-mi kooli- osakond teatab* koolijuhatajale ja koolivalitsustele pikemas kirjas, et koolitööl tuleb kasvavas noorsoos äratada huvi *maa ning maakasvatamise vastu*, ja annab seks rea juhtnööre.

1. XII. 52, nr. 35580 — *ha-mi ma- jandusosakond teatab* Tartu ülikoolile, riigi keskarhiivile ja riigikoolidele vabariigi valitsuse otsuse, et ehitus- ja parandustööde väljaandmisel tuleb võtta töölepingusse nõue, et ettevõtja kohustub töötäitmisel *tarvitama kodumaa materjali ja kodumaa tööstuse tooteid*.

14. XII. 25. nr. 25090 — *ha-mium* juhhib pikemas ringkirjas pedagoogika nõukogude tähelepanu asjaolule, et ei tohi rikkuda õpilaste tervist neid liiaks tööga koormates.

19. XII. 25, nr. 25101 — *ha-mi kooliosakond* teatab, et koolid peavad saama *statistilised teatelehed* Riigi Statistika Keskbüroole igal aastal *hiljemalt 1. juuliks*.

21. XII. 25, nr. 53612 — *ha-mi ma- jandusosakond* saadab rahaministri määruse aasta lõpuks kasutamata jäänud *avansside* E. Panka tagasimaksmise korra kohta.

28. XII. 25, Nr. 53717 — *ha-mi ma- jandusosakond* annab alluvaile asutusile juhtnööre 1926 a. kolme esimese kuu *krediitide nõudmise kohta*.

29. XII. 25, Nr. 24610 — *ha-mi kooliosakond* teatab riigikohtu otsuse — jätta tagajärjeta J. Raukase kaebus *ha-mi haridusnõukogu* otsuse peale tema tüdarta laupäeviti *usulistel põhjustel mitte koolitööst vabastada*. Riigikohus leiab, et Eestis on küll usuvabadus, kuid see ei vabasta veel kodanikku enda kohustest täitmisest.

1926 a.

2. I. 26, Nr. 23812 — *ha-mi kooli- osakond* saadab vastavatele koolidele *ha-miumi määruse tööstuskoolide meister- instruktorite ületunnitöö kohta*.

7. I. 26, Nr. 243 — *ha-mi kooliosa- kond* teatab, et koolides tuleb jaanuari kuu kestel korraldada *aktused kirjanik A. Kitzbergile*, kuna A. Kitzberg sai 8. jaan. 70-aastaseks. Aktus tuleb korraldada peale kolmandat tundi, mille järele õpilased vabaks saavad.

7. I. 26, Nr. 237. — *ha-mi kooliosa- kond* palub koolivalitsusi saksakeelsetesse erakoolidesse puutuvad *aktid ja dokumendid* üle anda vähemusrahvuste kultuur-omavalitsuse seaduse põhjal ellukutsutud *Saksa kulturomavalitsuse kooli- valitsusele*, missuguse asukoht on Tallinnas, Toompeal, Kohtu tän. 6.

8. I. 26, nr. 251 — *ha-mi haridus- nõunik* teatab koolinõunikudele, et oleks soovitav, kui õpilastel usuõpetuse tundidel igapäeval tarvitada oleks *Uus Testament* ja juhatab ühtlasi, kust neid odavamalt saada võiks.

11. I. 26, nr. 274 — *ha-mi kooliosa- kond* teatab, et koolitöö võib katkestada algkoolides, kui *temperatuur* koha peal kooli kogumise ajal on *alla 17° R.* ning kesk- ja kutsekoolides, kui ta langeb *alla 20° R.*

Õpilaste puudumine tuleb lugeda vabandatavaks, kui nad seesuguste külmade ja suurte tuiskude ajal pika tee, kehvade riiete ja viletsate jalanõude pärast koolist puuduvad.

12. I. 26, nr. 142 — *ha-mium* palub teatada muudatusi, registreerimiseks ette pandud keskkooli-õpetajate kohustetäitjate koosseisus, nagu, ametist lahku mine, kohavahetus jne.

„EESTI KIRIK“

püüab oma

III aastakäigul 1926 aastal

väsimatult kaasa aidata vaba Eesti ev.-lut. usu rahva kiriku ülesehitamise töö lõpule viimises.

„Eesti Kirik“ tahab hoolsalt kaitsta Eesti ev.-lut. usu rahva kirikut kiriku riigist lõpulikul lahutamisel.

„Eesti Kiriku“ siht on usu elu äratada ja usulis-kõlblisi küsimusi valgustada.

„Eesti Kirik“ toob ülevaateid sündmustest maailmas, kodumaa kogudustes, kiriku elust jne.

„Eesti Kiriku“ toimetusringiks on: Dr. H. B. Rahamägi (peatoimetaja), piiskop J. Kakk; õp. J. Auwer (vastutav ja tegev toimetaja); õp. A. Sommer; õp. N. Auverdi; sekretär O. Villa.

„Eesti Kirikut“ toetab oma kaastöega laialine kaastööliste ring.

„Eesti Kirik“ ilmub iga neljapäeval piltidega kaunistatult.

Tellimishind: aastas postiga 250 mrk., postita 225 mrk., pooles aastas postiga 125 mrk., postita 115 mrk., veerand aastas postiga 65 mrk., postita 60 mrk.

Üksiku numbr hind — 5 mrk.

Väljamaale 425 mrk. aastas, Läti- ja Leedumaale 325 mrk.

„Eesti Kiriku“ tellimisi võtavad vastu: koguduste õpetajad, köstrid, nõukogude esimehed, postkontorid. Koguduse õpetajad, köstrid ja nõukogude liikmed: Aidake suurendada „Eesti Kiriku“ kindlate lugejate arvu!

„Eesti Kiriku“ üksikuid numbreid on saada: Tallinnas: lehe talituses, „Päeva-lehe“, Rahvaülikooli, K.-m. Pihlakas ja Pojad ja Ploompüü raamatukauplustest. Tartus: J. Matto, „Postimehe“, ja „Sõnavara“ raamatukauplustest. Kuresaares: Saaremaa Kirjastuse-ühisuse raamatukauplusest; peale selle on üksikud numbrid müügil kõigi koguduste õpetajate ja köstrite juures.

„Eesti Kirikut“ loevad ja toetavad kõik, kes püüavad vaba Eesti ev.-lut. usu rahvakiriku poole.

„Eesti Kiriku“ toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Kiriku tän. 8. Tegeva toimetaja aadress: Jüri kirik, Rae postiagentuur.

Kogudused! Paigutage oma kuulutused „Eesti Kiriku“.

„Eesti Kirikuga“ ühes ilmub ametlik „Kiriku Teataja“.

„Eesti Kiriku“ tellimine uueks aastaks on avatud.

Eesti Õpetajate Liidu

väljaandel hakkas ilmuma 15. detsembrist 1925 aastal

noorsoo-ajakiri

NOORUSMAA

Noorusmaa pakub noorsoole valitud algupärast ja tõlke-ilukirjandust: novelle, romaane, näidendeid, luuletusi, tuues sellekaasas kirjanduslikke vaatlusi, biograafiaid, teateid, päevasündmusi jne.

Noorusmaa tutvustab noorsugu kunstilмага, tuues kunstireproduksioone, joonistusi, teateid, vaatlusi ja andmeid kunstielust.

Noorusmaa toob valitud huvirikkaid illustreeritud populaar-teaduslikke kirjutusi kõigilt teadusaladelt.

Noorusmaa võtab osa ustava sõbrana noorsoo isetegevusest, enesemääramisest ja avaldusist.

Noorusmaa käsitaleb kultuurilise tähtsusega päevasündmusi.

Noorusmaa pakub vaimurikast ajaviidet, mõttevahetust ja praktilisi õpetusi.

Noorusmaa on „Noorte vallaga“ avatud kõigile kasvavatele noortele.

Noorusmaale on lubanud kaastööd järgmised kirjanikud, kunstnikud, kooli- ja haridustegelased: H. Adamson, N. Andresen, J. Elango, A. Elango, A. Jürgenstein, E. Kuusik, J. Kuulberg, J. Kärner, M. Nurmik, N. Mei, M. Metsanurk, F. V. Mikkelsaar, J. Mändmets, N. Nurmisto, J. Parijõgi, E. Raadik, A. Remmel, R. Roth, H. Roos, M. Sillaots, K. E. Sööt, A. H. Tammsaare, P. Vallak, E. Vilde.

Toimetus: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson, R. Reiman; vastutav toimetaja E. Martinson.

Noorusmaa ilmub esialgu 1 kord kuus, iga number 32 suurt lehekülge

Tellimishind: Poolaastas 100 mrk., üksiknumber 20 mrk.

Toimetus ja talitus: Tallinna, Rataskaevu 22. Kõnetr. 14-63.